

TUDÓSÍTVÁNY

A

KEGYES TANITÓREND

KECSKEMÉTI

FŐGYMNASIUMÁRÓL

AZ

1872/3-ki TANÉV VÉGÉN.

KECSKEMÉTEN,
NYOMATOTT TÓTH LÁSZLÓNÁL.

1873.

TARTALOM.

- I. A történelem és földrajz gymnasiumainkban, különösen mint az érettségi vizsgálatnak tárgyai.
- II. Értesítés a tanintézetéről.
- III. Vallástügy.
- IV. Segély- és ösztöndíjak.
- V. Tanodai segédszerek és szerelvények.
- VI. Az 1872-ik évben kitűzött pályakérdések.
- VII. A tananyag beosztása az 1872/3-ik tanévben.
- VIII. A tanév folytán kidolgozott feladványok.
- IX. Tanári kar.
- X. Érdemsorozati jegyek.
- XI. Az érdemsorozatban előforduló rövidítések jelentménye.
- XII. A főgymnasiumi ifjúságnak érdemszerinti sorozata.
- XIII. Statistikai kimutatás.
- XIV. Figyelmeztetés.

I.

A történelem és földrajz gymnasiumainkban különösen mint az érettségi vizsgálatnak tárgyai.

Historia est testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuntia vetustatis.

Cic. De Oratore. Lib. II.

Mielőtt a felvett kérdést megfejteni iparkodnánk, célszerűnek tartjuk röviden visszatekinteni a közeli múltba, hogy láthassuk, miszerint a megindult reformeszmék, a politikai változtatások mellett mennyit változtattak tanügyünkön s különösen miféle módosítást találunk tanodáinkban hazánk önállóságának kivívásával a történelem s földrajzra nézve.

Köztudomású, hogy az 1867-iki június 8-ikával mindazon eszmék, melyek által 1848-ban hazánk boldogságát biztosítva hittük — az egész nemzet örömnnyilatkozatai közt megtestesülni kezdtek. E nappal új korszak vette kezdetét, mely a dicső, de szerencsétlen szabadságharczra következő elnyomatás szomorú napjait eltemette; nekünk az uralkodóban koronás királyt adott; az annyiszor fenyegetett, s egy ideig felfüggesztett alkotmány visszaállítván, egy szebb jövő alapját vetette meg. A százados szó-, toll- és fegyveres harcok után végre szabad volt fellélekzenie a nemzetnek; Ausztriában már most nem elnyomóját, de szövetségesét látja, melynek saját érdekében kell segíteni Magyarországot szabadsága fenntartásában, melyet annyira imádott a nemzet mindig, de különösen akkor, midőn attól s dicsőségétől megfosztatva csakis a multak emlékéen me-renghetett.

Azonban a megnyert szabadság, mint jogos tulajdonunkra, csak akkor lehetünk büszkék, ha azt állandósítjuk, annak fenntartására kellő biztosítékokról gondoskodunk; ezt pedig csakis a miveltség és felvilágosodás által érhetjük el, a melyekre ismét csak úgy tehetünk szert, ha a viszonyok újjáalakultával népmiveltésünk szent ügyét is lehető buzgalommal karoljuk fel.

A gondviselés mindig megadja nemzetünknek a lángelkű férfiakat, kik az érzett hiányt képesek s hajlandók is kipótolni. A negyvenes években minden mélybelátású férfiú érezte, hogy célszerű, józan reformokra van szükség, ha nem akarjuk, hogy nemzetünk a mivelt nemzetek sorából kitagadtassék, s ime a számos és jeles eszmeharczo-

sok sorából tüstént kiemelkedett egy, ki a vezérszerepet elvállalta s jeles történészünk: Szalay Lászlónak erélyes támogatása mellett ki merté mondani egész bátorsággal a sok ellenvéleményű jelenlétében is, hogy a meyerendszer tartahatatlán, s erősen hangsúlyozá, miszerint ezen intézmény már most nem elég biztosíték a nemzet jogainak épségben tartására, az ország anyagi, szellemi jólétének előmozdítására. Sürgette a valódi népképviselőten alapuló törvényhozással s felelős kormány szervezését. Ez a férfiú Eötvös József volt. Igaz, hogy a kimondott szó vihart idézett feje fölé; hallatlannak nevezték kívánságait s jóakarátú szándéka gúnyt aratott; különösen a szabadelvű ellenzék dörögött ellene, minthogy a megyékben birta biztos támaszát: de ez a bátor férfiút nem rettenté, tovább ment, s reformokat sürgetett a tanügy terén is. Mert midőn a nagy mozgalmak méhéből rövid időn gr. Batthyányi Lajos elnöke alatt megszületett az első felelős független magyar ministerium, Eötvösnek, mint a kinek az ország végre is igazat adott abban, hogy csak is a parlamentarismus s a felelős kormány lehetnek mentő eszközeink — a vallás és közoktatásügyi tárca jutott, mint a hazában, a tanügy terén is egyik legilletékesebb egyénnek. Itt sürgette azután ő a magyaros nevelést az iskolákban a latinuskodás ellenében s nagyobb tért a történelem- s földrajznak, mint-hogy belátta annak művelő s buzdító hatását a honfűi kebelre; tudta, hogy annak lelkes előadása képes a nemzeti önértetet is felkölteni.

De a nagyszerű terveket s magasztos eszméket még olyan lángbuzgalom sem valósíthatta, mint az övé: megakadályozta ebben a véres harci zivatar, mely két nagyhatalom seregei s vitéz hadaink összecsapásaitól nyerte dühét; végre is elbuktunk; a zivatar iszonyú pusztításait hagyta hazánkon, melyek közt legfájdalmasabb volt, hogy új intézményeink is kiforgattattak alapjaikból. Visszaes-tünk, s a megpróbáltatás szomorú napjai éppen nem nyujtottak kedvet, de tehetséget sem a felemelkedésre; 18 évig

csak a türelem s remény napjait élte a nemzet, de végre dicsőséggel kiállván a tűzpróbát, valósulva látta a példaszót: a türelmes várakozást még az irigy szerencse is meg szokta jutalmazni, mert 1867-ben felemelkedett az, s a régi eszmék s elvek szentesítést nyertek ismét.

Báró Eötvös József másodízben nyerte el a vallás- s közoktatásügyi tárczát az Andrássy-ministeriumban. Ugyanazon irányban kezdte működését, mint első ministersége alatt; iparkodott a százados mulasztásokat pótolni s fáradhatlan buzgalma oda irányult, hogy nemzetünket a mivelte Európa népcsaládjába bekebelezhesse, de mielőtt célját csak részben is elérhette volna, ismét megszakadt áldásos működése, mert 1871. február 2-án a halál ragadta el a hazának a tudomány legmagasb színvonalára emelkedett polgárát. De a mag általa már el volt hintve, csak ápoló kézre volt szükség, mely azt gondozza s a gyorsan felburjánzó gyomtól tisztogassa. Ily lelkes gondviselőt talált a nemzet Pauler Tivadarban, ki utána a vallás- és közoktatásügyi tárczát átvette s nem kevesebb buzgalommal, mint boldogult elődje — vezette 1872. szeptember 4-ikéig, midőn a király parancsa őt az igazságügy vezetésére szólítá fel, s helyébe még ugyanazon napon közéletünk egyik nevezetes férfija: Trefort Ágoston neveztetett ki. Oly három férfiú, kire bizvást számíthat a haza mindenkor, ha az igazságnak, művelődésnek és így a tanításnak szent ügyét kell szolgálni, s jelen értekezésnek nem is feladata azon változások s vívmányoknak részletezésébe bocsátkozni, melyek az említett jelesek alatt létrejöttek, csak röviden rámutatni kíván a főbb mozzanatokra, melyek nevelésügyünket csakhamar előbbre vitték. Eötvös iskolákat, tanítóképezdéket állított; felnőttek számára előadásokat rendezett; jeles tehetségeket önképzés végett külföldre küldött; maga pedig eszméi terjesztése s a népnevelés érdekében utazásokat tett az ország különböző vidékein, — szóval a nemzet szellemi fejlődését mindenáron előmozdítani iparkodott. Pauler látva elődje működésének dús gyümölcsseit, nem heverteté parlagon ő sem a tanügy mezejét, hanem ugyanazon szent célból mint elődje, a tudományos intézetek számát nagyban szaporítá. Trefort pedig kineveztetésekor a Deák-kör egyik értekezletén mondott beszédében nyilvánítá, hogy épp oly nagy súlyt fektet a tudományos egyetemre s a középtanodákra, mint a népnevelésre. Nincs tehát okunk félteni nevelésügyünket, hanem elismeréssel adózni a tanügy ily lelkes barátainak, jóllehet dicsőítésünkre nem szorultak, mert hisz ők joggal elmondhatják magukról Horatiussal:

Exegi monumentum aere perennius,
Regalique situ Pyramidum altius;
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series et fuga temporum. ¹⁾

S most, hogy tulajdonképeni célunkra térjünk, lássuk, milyen nézetben voltak említett ministereink a föld-

rajz- s történelemről, mint a gymnasium tantárgyairól. Önállóságunk kezdete óta majd minden tanév eleje meghozta a tanári karnak a tanterv új beosztását, minden tárgyra nézve tétettek többé-kevésbé módosítások, de a történelem s földrajz erősen elfoglalva tartotta a tért, minden változás meghagyta e rokon tudományok számára tanodáinkban az őket megillető helyet, a miből nem alaptalanul következtetjük, hogy közoktatásügyi ministereink mind-egyike osztá Ciceronak értekezésünk jelmondatául felvett állítását a történelemről, a földrajzra nézve pedig elismerte Strabo eme szavainak igazságát: „Ha van tudomány, mely méltó, hogy vele a bölcs foglalkozzék, úgy vélem a földrajzi tudomány az.“

Schwarz Gyula, Székesfehérvár érdemes képviselője az országos központi egyes-választmányi albizottság munkálatainak alapján az oktatásügyről gymnasiumok, reáltanodák s felsőbb polgári iskolák számára törvényjavaslatot dolgozván ki, ebben ő is méltó helyet tartott fenn a történelem s földrajz számára, de nem is lehet azokat iskoláinkból kiküszöbölni, mert tudjuk, hogy: „a világ és egyes nemzetek történelmének missiója: a multak tanúságából az embert javítani, erényessé tenni s tökélyesíteni.“

Nem lesz tehát hálátlan munka e két tárggyal közelebből megismerkedni, s midőn röviden előadjuk azoknak I. hasznát, II. módszertanát, III. felelni iparkodunk e kérdésekre: vajjon a mostani beosztás mellett elérhető-e velük a kívánt siker s ha nem, hol van a sikertelenség oka; honnan erednek az érettségi vizsgálatok elleni panaszok, alaposak-e s miként lehetne a bajon segíteni?

I.

Ha az emberiséget a tudomány, művészet vagy mesterség valamely ágának tanulmányozására akarjuk birni, erre általános tapasztalat szerint leghathatósabb mód kizelfoghatóvá tenni előtte a hasznot, mely a kiválasztott tudományszakból, annak kellő mérvű elsajátítása után — reá hárul. Megtermi gazdag gyümölcsét a történelem s földrajz tanulmányozása is, midőn a fáradozónak feltárja a mult titkos redőit s elvezeti őt idegen földrészekre, idegen népek közé, alkalmat nyujtván ezáltal megismerkedni új szokások-, új erkölcsökkel. E két rokon tudomány egymásra van utalva, egyik a másik nélkül annyira nem létezhetik, hogy Herdert eme szavak irására birta: „A ki az egyiket a másik nélkül tanulja, egyiket sem ismeri, s a ki mindkettőt megveti, annak nem a földön, hanem alatta kellene laknia.“ ¹⁾ Lássuk már most először is a történelem hasznát.

A történelem, mely siciliai Diodorként „a bölcsészet metropolisa“, — tág értelemben magában foglalja az összes kultapasztalást, mely örökségül hagyatik az utódoknak, hogy abból tanulságot vonva okuljanak s mindinkább előre

¹⁾ Ad Melpomenem Musam. Lib. III. Ode XXX.

¹⁾ Herder, W. z. Ph. u. G. 1814. XIII. 83.

haladjanak; szoros értelemben pedig Droysen szerint nem egyéb az, mint, „Azon igaznak bizonyított eseményeknek hü és rendszeres előadása, melyek az emberiség anyagi jólétére s szellemi fejlődésére befolyást gyakorolnak.“ Való, hogy a történelem, mint a tapasztalás tudománya, mind a mult századok tévedéseiben, mind a bennök létrejött igaz-, szép- és jónak megismerésében egyképen hasznot hajt a tanulmányozónak. A tévedések, hibák a jövőben hasonló tévedésektől óvnak meg; az igaz-, szép- s jónak eszméje az emberi értelem folytonos fejlődésénél fogva új eszmét szül: a lélek nemesbül, a szellemi látkör tágul, a szív nemesebb érzelmeket tanul s magasabb czélokért hevül. Helyesen mondta Gervinus a történelmet az emberismeret forrásának, az emberiség folytontartó öntudatának, az eszély, jog és erény oktatójának, szigorú bíró s részrehajlatlan megtorlóknak. A történelem magában foglalja a tudományok nagyobb felét, sok előnyt szerez a gyakorlati életben, nemes érzelmeket kelt, melyek közül különösen a hazas szabadságszeretet tűnnek ki.

Vannak, kiket politikai szereplésük nemcsak a most élő, de elpusztult népek államviszonyainak tanulmányozására is szorit, hová fordulhatnak ezek inkább, mint a történelemhez? A törvényhozó, kinek sokszor a multba kell visszatekinteni s nyomozni, mely törvények mikor és kik által hozattak, milyen volt azoknak hatása a népeletre, mennyire tartattak tiszteletben, idők folytán miként módosultak — mindezt csak a történelem lapjairól olvashatja. — Továbbá a közigazgatás tanai, a jogtudományok, mind a történelem mezejéről táplálkoznak. Belőle tanuljuk megismerni a népek jellemét, szokásait, megítélni erkölcsüket, miveltségi állapotukat. A nemzetgazdász, mely termelési, felosztási s fogyasztási törvényeit kutatja annak, mi a népek anyagi jólétére szolgál — csupán a történelem által megőrzött tényekből vonhatja a polgári társadalom számtani elméletét s intézhetsi számításait a jövő felvirágoztatás érdekében.

Ezeken kívül a történelem kiragadja az embert a köznapi élet köréből; egy felsőbb körbe helyezi, midőn kinutatja neki, hogy ő egy közös társaságnak — az emberiségnek tagja, ki előtt nemcsak saját önző érdekének szabad lebegnie, hanem figyelmét az emberiségre is ki kell terjesztenie s azért a közboldogság megszerzése, annak állandósítása neki is főfeladata. A történelem az egyént kortársaiavá teszi valamennyi nagy egyéniségnek, létét századokra terjeszti ki, s mintegy erkölcsileg kötelezi, hogy az elődöktől reá szállott örökséget sértetlenül, sőt ha lehet, gyarapítva adja át utódainak. Azután a történelem képes eszközölni azt is, hogy az embernek értelme s képzelő tehetsége közt az összhangzat helyreálltassék, mert mint az igaznak, való eseményeknek tudománya, az elérhetlenek után vágyó képzelődőt csakhamar kijózanítja s így a valódi boldogságra vezet. Éppen azért a legkitünőbb államférfiak is figyelemmel hallgatják oktatásait, mert a történelem épp oly igazságos, mint őszinte tanító, ki a

magasra jutott államférfinak vagy hadvezérnek is a legfelsőbb lépcsőn kiáltja fülébe a mulandóságot, miként haddan a diadalmas hadvezér diadal-szekerén ülő rabszolga figyelmeztette az ünnepeletet a halandóságra. A nyomorult zsarnok hatalom-szava elnémíthatja egyidőre kortársainak átkozódásait, de gyalázatát lapjaira írja a történelem s Tacitus nyomán az utókor megvetéssel emlegeti a megbélyegzett nevet. Viszont az önkény ellen harczolt s honuk szabadságát biztosított Cincinnatusok s Washingtonok, térjenek bár vissza a megérdemelt elismerés nyilatkozatai elől mezei jószágukra, az eke szarvához, vagy házi tűzhe-lyeikhez — a történelem felfogja hervadhatlan koszorúját s a dicsők fejére helyezi, mi pedig olvasván életüket, meghajlunk erényeik előtt s példájukon hazaszeretetet tanulunk ¹⁾.

A történelem Comte Ágost szerint — még segédeszköz is, és pedig a legfontosabb, melylyel az emberi társadalom törvényeit kinyomozhatjuk ²⁾. Továbbá azon hathatós törekvést a szép, igaz s jó után, melyre az emberiség azon mértékben ösztönöztetik, a mint előbbre halad rendeltetése pályáján — egyetlen tudomány sem elégíti ki oly teljesen, mint a történelem, s ha egyéb jót nem eredményezne is, mint, hogy fékezi a gyáva önzést, mai társadalmunk eme rákfénéjét s nemeslelkű tevékenységre ösztönzi az embert — már maga ez is elegendő ok a történelem tanulmányozására. Herder valamennyi tudományt, melyeket századunk szeret, becsül, előmozdít, jutalmaz, kiválóan a bölcsélet- s történelemre alapít: „Kereskedés és politika — úgymond — gazdaság és jogok, gyógytan és minden gyakorlati ismeret, mű-, a földrajz- s történelmen alapulnak, melyeknek az első színhelye, az utóbbi pedig könyve az isteni háztartásnak földünkön ³⁾).

Az eddig mondottak után úgy hiszszük, szembetünnővé tettük a történelem hasznos voltát mindazokra, kik magasabb értelmi s erkölcsi miveltségre törekszenek s kiknek az emberiség hivatása- s céljairól ismerettel kell birniok. Hasznos az államférfinak, mert a helyes kormányzat szabályai a népek körül minden időben szerzett tapasztalaton alapulnak; hasznos a törvényhozónak, mert a nép szelleméhez, honi intézmények fejlettségéhez s a korábbi törvények hatásához kell alkalmazkodnia a törvényhozásban. De hasznos a polgároknak is, kik politikai jogukat öntudatosan az államélet ismerete nélkül nem gyakorolhatják; hasznot hajt a történelem továbbá a papoknak, bölcsészeknek: amazokat erkölcsi példák kincseivel látja el, emezeknél pedig a gondolkozásra anyagot s tanulmányaikhoz példákat szolgáltat. Végül a katona, ki maga is részben befoly a történelemre, nem ettől nyeri-e leghasznosabb utatításait, az utánzásra és óvakodásra intő példákat? Szóval,

¹⁾ Cantu C. Világtörténelem. Előszó.

²⁾ Cours de la Philosophie positive IV. 331. l. az 1869-ik kiadás szerint.

³⁾ Herder, W. z. Ph. u. G. 1814. XIII. 83.

ha az emberek s könyvek tanulmányozása által az életre nevelhetünk s a tapasztalásnak drága, de becses jutalmait magunknak előlegezzük; a történelem, mely az embernek tanulmányozását könyvekbe rakja le — a két tant szerencsésen összekapcsolja s az elméletből az alkalmazásra, az iskoláról a társas életre, a legbiztosb átmenetet képezi.

A földrajz haszna már a történelemből is kitűnik, mert mint ennek kiegészítője szerepel mindenütt; ez oly tudomány, mely minket a föld külső tulajdonságaival s azon viszonyokkal ismertet meg, melyekben a föld felülete az emberhez áll. Évezredek multak el azon idő óta, midőn a mindenható egyszerű „legyen“ szavára a teremtés nagyszerű műve befejezést s abban az ember, a teremtett lények legnemesebbje, helyet nyert. Ez eltűnt évezredekkel karöltve az események óriási halmaza folyt le, melyek együttvéve a történelem anyagát képezik, de szinpadul földünk szolgált, mely az eseményekre nem egyszer döntő befolyást gyakorolt. Midőn tehát a gymnasiumi tanuló a történelem előadása által részletenkint megismerkedik az eseményekkel, meg kell ismerkednie a földrajzzal is, mert ez tárja elének a szinpadot, melyen a nagyszerű drámák lefolytak. A történelem tehát s a földrajz egymásra vannak utalva, együtt képeznek egy elválaszthatlan egészet. A földrajz különösen a történeti kutatásnál nélkülözhetlen, számtalan eseményre csak is ez vet világot és sokszor szolgáltat kulcsot a megfelfejthetlenné tartott események kimagyarázásához. Napjainkban nem is kételkedik már senki a földrajznak jogosultságáról tanodáinkban.

Mint hogy a lakhely földrajzi fekvése, éghajlati viszonyai nagy befolyással vannak a népek jólétére, szellemi és erkölcsi művelődésére; nemcsak hasznos, sőt szükséges mindig tanulmányoznunk a földrajzot, ha igaz fogalmat akarunk szerezni valamely nemzet anyagi állapotáról s műveltségi előhaladásáról. Jeles történészünk Kerékgyártó Árpád következő szavai eléggé mutatják a földrajz hasznos voltát: „A földterület — ugymond — a polgároknak lakhelyül s táplálékul szolgál, azért annak földrajzi fekvése, éghajlata, terjedelme, hegyei a bennök rejlő ásványokkal, a vizek termékenyítő, hajtó és teherhordó erejöknel fogva, a lakosok egészsége, vagyoni állapota, jelleme és boldogságára tetemes befolyást gyakorolnak. Szinte ily nagy fontosságuk a határok s határnépek; mert az ország szélein emelkedő magas bércek és könnyen át nem hágható hegysziklák könnyítik az ország védelmét a vadság rohanó árjai ellen; továbbá, ha a nemzetnek békés, művelt és iparú szomszédai vannak, azoktól saját előhaladására is hathatós segédeszközt várhat¹⁾. Ujabb időben, midőn nemcsak közéletünkben, de a tudományban is a reál irány kezd tulsulyra vergődni, ugyannyira, hogy félni lehet, miszerint a kedély kimivelésének rovására, maholnap száraz számtani adatainkkal és sokszor hypothesisekre alapított igazságainkkal már csak is az észhez szólhatunk — tantár-

¹⁾ Tanulmányok a nemzeti művelődés történetéből.

gyaink egyik legjogosultabbjává leendő a földrajz, mert már Curtmann is a „reáliák közt legfontosabbnak“ mondja azt, mely az egész külvilágot foglalja magában¹⁾. Herder még méltányosabb a földrajz iránt s annak a történelemmel párhuzamos előadását követelni látszik, midőn mondja: „A tanuló a nélkül, hogy hazáját el kellene hagynia, Uli-szeszű lesz, ki beutazza a földet, sok népet, országot és szokást tanul ismerni, melyek részint bölcseséggel, részint bolondsággal telvők, s ha mindegyiket szemlélte, akkor bárgyu csudaszülttnek kellene lennie, ha az által fejében eszmék, szivében nagy és tisztult érzelmek nem támadnának.“ — Másutt meg egész lelkesedéssel mondja: „Kövés tudományt ismerek, mely hasznos és kollektív ismeretekben oly gazdag s korunkban egyszersmind oly szükséges volna s az ifjúság felfogásához is oly annyira alkalmazott, mint a földrajz“²⁾. Alig van tárgy, melynél oly gyakran s oly sikeresen lehetne a tanuló figyelme az összes tudomány-ágak felé vonzani, mint a földrajznál. Egy virágzó tartomány tárgyalásánál mily nagy tér nyílik az ügyes tanárnak lerajzolni az ország felvirágozásának okait; az ipar, kereskedelem s művészet, nemkülönb a tudományosság nyomait minden lépten megmutogathatja; nevezetes férfiak születés-helyein, nagyszerű események s hősi harcok színterén a hallgatóság lelkébe könnyen becsepegetheti az elmúlt idők iránti kegyeletet. Igen jól nevezte Herbart a földrajzot társító tudománynak, mert különféle ismereteket egyesít, melyeknek külön állani nem szabad³⁾.

A földrajz hasznos volta mellett erősen érvelhetünk még akkor is, ha háborúk dúlják a népek jólétét, mennyivel inkább az áldásos béke idején? Mire megy mai nap-ság a hadsereg helyismeret nélkül? a mocsárok, tavak, folyók, halmok, hegyek, melyek a helyismerő vezérnek természetes védelmet nyújtanak, a nem ismerőnek számára sok esetben sirt készítenek. Békében a népek egymáshoz közeledése, közlekedés és kereskedelem földrajzi ismereteket kívánnak és pedig annyira, hogy L'Assesseur jelszó gyanánt mondta ki: „A béke s háboru érdekei egyaránt követelik, hogy a földrajzi tanulmányokkal foglalkozzunk“⁴⁾.

A földrajz tehát részint a történelem segéd-tana, részint alkatrésze gyanánt szerepel, a mint a földet az események színhelyének, vagy a változások saját tárgyának tekintjük. Utóbbi esetben a földrajz a földnek, a föld országainak természeti, politikai, jelen s multkori alakzatára s felosztására oktat, s aszerint felosztása is különböző lehet. De bármelyiknek tanulmányozása, a mondottak után meghozza a fáradozónak a kellő hasznot. Ha nem akarjuk tehát, hogy a történelem megszűnjék egykor képző eszköz lenni,

¹⁾ Lehrbuch d. allg. Paed. 1846. III. Th. S. 185.

²⁾ Herder: Gesammelte Schulreden, von der Annehmlichkeit Nützlichkeit und Nothwendigkeit der Geographie. Összes munkáinak 10-ik kötete.

³⁾ Sämmt. Werke. 1851. X. S. 309.

⁴⁾ L'Assesseur: L'étude et l'enseignement de la Géographie, Paris, 1871. Vivien de Saint Martin: Année géographique.

— a mi azonban az emberiségnek csak a barbárságba való süllyedésével történhetnék meg, midőn a multnak minden hidját maga után szétrombolná —; úgy nem szabad a földrajzot sem elhanyagolnunk, mely az eseményekhez a keretet szolgáltatja, hanem lehetőleg kizsákmányolnunk kell azt.

II.

Az egyén természetét meg nem tagadhatja; nem tehetik ezt a történelem s földrajz tanárai sem, azért tárgyaik előadásában többé-kevésbé mindig egyéniségük tükröződik vissza, a miért lehetetlennek is tartjuk, hogy valamennyi történelem-tanár teljesen egyenlő módon vezesse tanítványait. Azonban ez állítással éppen nem bizonyítgatjuk azt, mintha a művészet nem volna képes az egyedek különbségeit kiegyenlíteni, sőt szükségesnek vélünk a történelem s földrajz előadására nézve is bizonyos szabályokat, melyeket, hogy a tanításnak sikere legyen, nem szabad soha szem elől téveszteni a lelkiismeretes tanárnak. Ember nem lehet tökéletes, azért mások tapasztalatának tényeit figyelmen kívül hagyva nem szabad, sőt tökéletesülésének czéljából önként fel kell azokat kutatnia és saját tapasztalataival egybevetve, jövőben a nagyobb siker biztosítása kedvéért eljárásában módosítást eszközölnie. Ide czélezott a n. m. vallás- és közoktatásügyi ministerium, midőn 1872. december 8-án kelt köriratában a gymnasiumok igazgatóit módszertani értekezletek tartására szólítja fel, mely értekezések feladata: „az oktatásban egységet s összefüggést eszközölni s az egy czélra működés érzetét fenntartani, hogy ez által... mind-egyik tanár ismerve társai előadásainak menetét, saját működésének ott, hol szükséges, ahhoz irányozhassa.“ Tanácsoltatik továbbá ugyanott, hogy „a tapasztalatokban még nem igen gazdag fiatal tanerők gyakorlati képzésére nézve ne csak az igazgató látogassa meg több ízben a tanárok előadásait, hanem a tanárok is vegyenek részt egymás előadásaiban!“

Minthogy tehát minden tantárgynál van a módszertan-nak, melyhez a tanárnak előadásaiban magát alkalmaznia kell — nagy jogosultsága, lássuk a történelem- s földrajzra nézve, mely általános szabályok szemmel tartása eredményezhet legtöbb sikert? Általában a történelemnek a kedélyt, értelmet s emléket kell foglalkoztatnia. Az alsóbb osztályokban, hol a gyermek még fejletlenebb, de érzelmére minden elevenen hat, leginkább oda kell törekednie nézetünk szerint a tanárnak, hogy tanítványaiban a kedélyt művelje; erre nézve a történelemnek különösen azon helyeit emelje ki, melyek a szívet megindítják s a gyöngéd lelket buzdulásra bírják. Mert a lélektani törvényekkel ezen mód leginkább megegyez, pedig azokat tekintetbe nem venni annyi, mint hagyományok és idegen példákra támaszkodva, terv és öntudat nélkül tapogatózni. Mindenki, ha tanítványain nem is, de magán bizonyosan tapasztalhatta ama korban — ha ugyan alkalma volt hazája történelmét lelkes tanártól hallgat-hatnia — hogy p. o. Szent István apostolkodása, szent László kegyes ténykedése; továbbá a tatárpusztítás iszonyai, Zách

Klára története, Endre meggyilkoltatása Aversában stb. mennyire hatott az ifjú lélekre. Másrésztől egyes hős férfiak vitéz tettei: egy Kemény Simon s Dugovits Titus önfeláldozása, Zrinyi dicső halála, Hunyady János önzetlen hazafisága, fia Mátyás dicső uralkodása és még számos fényes helye történelmünknek — mint sugározta az öröm s dicsőség érzetét a kis polgárok szemeiből! Itt kell a fogékony lélekbe csepegtetni a hazaszeretet, magasztos példák, szivreható események elbeszélése által; vissza kell vezetnünk a multba s a nagy ősök nyomdokain járdalva figyelmeztetnünk őt, hogy szép és dicső dolog ily elődök utódainak lenni. Ezen ifjúkori benyomások legbiztosabban megmaradnak s az értelem növekedtével öntudatosan vezetettvén a tanuló, így lesz vallásos, valódi honfivá, a nélkül, hogy gógös, elfogult „magyar“-rá válnék. „A jónak, szépnek s igaznak megismerése a tudományok templomában található fel, hol illatos tömjén-füstként terjeng az szét, de a mely fojtó gőzzé válik, ha a tömjén nem a hit parázsán ég, s azt nem a vallás oltára előtt hinti rá az áldozó. 1) „Ha ez nélkülözhetlen feltétel a tudomány-buvárra nézve, mennyivel inkább áll az a történelem tanárát illetőleg, kinek tantárgya a szépnek, igaznak s jónak megismerése utáni törekvést a többi tudományokhoz képest legtöbbször elégti ki és az elméletől az alkalmazásra a legbiztosabb átmenetet ismer-teti meg.“ 2)

A felsőbb osztályokban a történelem már az értelemhez is szól. Nem szabad megelégedni a tények pusztá elsorolá-sával; kutatnunk kell az okokat, melyek az eseményeket szülték; az emberiség fejlődési törvényei fölött okoskodnunk; a művészet, tudomány s állam viszonyaira is kiterjeszke-dünk: mert itt már a tanulásból vont haszonnak nem elég elmondani, hogy ez vagy az megtörtént, hanem mit ered-ményezett az emberiségre, előbbre vitte, vagy visszavetette-e művészetében, tudományosságában, erkölcsössége- vagy bol-dogságában? Messze vezetne czélunktól itt példákat hozni fel az ilyenmü előadás helyességének bizonyítása mellett; az már úgy is világos minden történelemmel foglalkozó előtt, hogy ebben is más szempont alá jön a szív-, más alá az észhez-szólás. Első esetben még csak hiszünk, a másodikban már előbb okoskodunk s csak azután hiszünk. Azért szoros kötelesség az értelem korszakában az ítélet s helyes következtetés mivelése is s midőn az ezen korban élénken működő képzelemnek nagyszerű s megható eseményeket táplálékul elbeszélünk, mindig foglalkoztassuk az ítélő tehet-séget is, mert ennek világító fényénél kutathatjuk ki töké-letesen az igazságot, a történelmi valót. Törekednie kell a tanárnak még arra is, hogy az igaznak szeretetét tanítvá-nyaiban meggyökereztesse; hogy tehát sem hazafiságból, sem valamely történelmi személy iránti előszeretetből, annál-kevésbé hízélgésből — a tények elferdítését megengedhetőnek ne vélje. A nyomozás által igaznak kipuhított anyagot

1) J. Grimm: Akademische Vorlesung. (Hist. polit. Blätter.)

2) Cantu C. világtörténelem. Előszó.

minden mellékes tekintetektől szabadon kezelje, mert Salamon Ferencz szerint: „Mentül inkább van a hősöknek hazafias érzéseiken kívül jellemző emberi vonásuk is, ha mindjárt gyengesség vegyül is hozzá; annál jobban megkövetelik a történeti hűséget s annál nagyobb hatást tesznek az olvasóra ¹⁾. Ugyancsak felhozott jeles történészünk igen szépen bizonyítja, mily haszontalan erőködés politikai tekintetektől valamely nemzet történeti jogát megtagadni akarni — mint ez velünk magyarokkal megtörtént — mintha mások jogainak csorbitása ama másokra nagyobb dicsőséget vetne; de jeles értekezéséből kivehetni azt is, hogy épp oly bünt követünk el mi is, midőn minmagunknak tömjénezünk, magunkat páratlan nemzetnek hirdetgetjük. „A historiának bizonyítani, nem pedig hizelegni kell“ mondja Voltaire. Kerekes Ferencz szerint pedig: „A hol igazság nincsen, ott nincs mit tanulnunk.“

A történelem tanárának tehát, mind az emberi szellem fokozatos fejlődését s tevékenységét, mind pedig az ebből leszármazott neveléstani vezérelvek lelkiismeretes követését szem előtt kell tartania. Tantárgya ugyanis nemcsak az által, hogy oly dolgokat közöl, melyek könnyen érthetők, melyek gyönyörködtetve foglalkoztatják a figyelmet, melyek gyakori élénk képekben az ifjúnál túláradó képzelőtehetség tevékenységének rokonszenves tárgyakat nyújtnak tápanyagul, — az értelem, elme, ítélet, akarat, erkölcsi érzetek kiművelését a legvonzóbb alakban képes eszközölni; hanem még inkább az által, mert az említett neveléstani vezérelveket is alkalmas modorral egyenkint és együttesen minden tudománysszakok közt legsikeresebben képes érvényre juttatni, — a helyes nevelésnek s kiképzésnek legfontosabb tényezőjeként szerepel.

A mi végül az emlézést illeti, ennek a történelemben tulajdonképen csak a számok- s nevekre nézve van helye, ámbar legkevésbé sem káros a tanulóra, ha a tankönyv némely nevezetesebb helyeit, p. a sikerült jellemzéseket, beemlízi. A betanulásnál, a hol csak lehet, csoportosítsuk az anyagot, bizonyos fénypontot állítván fel, mely körül az eseményeket forogni képzeljük. Ilyenmő — hogy úgy szóljunk — támpontokhoz, sokkal könnyebb azután az évet s neveket is hozzákötni; különösen a némileg egymással rokon eseményeket, hasonló neveket, ugyanazon számjegyen végződő évszámokat könnyen megjegyezhetjük. Különben a történelemnek, mint egyik legterjedelmesebb tudományágnak megtanulását többféleképp iparkodnak megkönnyíteni a nevelész-tanárok. Oda törekednek, hogy az eseményeket hely- s időhöz kötvén, a mennyire lehet, szemlélhetőleg adják elő; mire nézve a szellemi képzeteket érzéki tárgyakkal való összehasonlítás által, általános szabályokat ismeretes esetekre való alkalmazás által iparkodnak szemlélhetővé tenni. Segítségére mennek az észnek, hogy az események halmaza közt el ne tévedjen, kortáblák — fejedelmi családfák — s térképekkel. Niemeyer s Herder ezeket a tanulók által ohajtja készít-

tetni, de Dietsch megint célszerűtlennek, hálátiaunak nevezi a fáradságot s untig elégnek tartja a nyomtatott kortáblákat ¹⁾. Jó szolgálatot tesz a tárgyi összefüggés is, melyre Curtmann következő példát hoz fel; „Kyrusra van ezen könnyű számunk: 555; Periklesre: 444; Nagy Sándorra: 333; Kyrussal már most könnyű összekötni Croesust, ezzel Solont, Solonnal ismét Thalest, mert az első legyőzte a másikat, ezt a harmadik nem mondotta boldognak, az utolsót meglátogatta Solon. A Kyrus és Perikles közti 100 évbe ama perzsa királyok teendők, kik a görögökkel háborút viseltek, mert Perikles idejében béke vala, tehát: Darius, Xerxes, Artaxerxes Longimanus; Dariussal összekötendő Miltiades; Xerxessel Themistokles, Artaxerxessel Kimon; — ezek tehát mind 444 előtt éltek. De a zsidóknak kortársaik voltak, így: Kyrus kortársa volt Esrának, Darius Nehemiásnak, — és így tovább.²⁾ Mindezeket a tanulónak igen könnyű egy rendszeres egészszé alakítania, ha tisztában van a közbeeső eseményekkel. Sokat lehetne még mondanunk a részek arányos összefüggéséről egy egészszé, a történelem nyelvezetéről, az irány elevenségéről stb.; de helyén látjuk a földrajz rövid tannódszeréhez áttérni, csak még Schmidtnek a tanulók irányában követendő eljárásra nézve tett megjegyzését igtatjuk ide: „Nem azon tanuló tud legtöbbet a történelemből, ki legtöbb nevet s számot vésett emléjébe, hanem a ki a történelem magaslati pontjait szabadon el tudja mondani.“ ³⁾

Említve volt, hogy a földrajz a történelem társtudománya, mit ez nem nélkülözhet, azonban a földrajz már megállhat történelem nélkül, különösen midőn a földrészek, tengerek, folyók, hegyek leírását adja. Ha a történelem szorosabban hozzátartozik a földrajzhoz, származik a történelmi vagy politikai földrajz: azonkívül megkülönböztetünk még mennyiségtani vagy csillagászati és természet-tani földrajzot. Mindezen ágaknak a gymnasiumban való előadása meglehetősen nehézséggel jár. Sok esetben a legjobb tannódszer is cserben hagyja a tanárt az anyagnak fonák beosztása miatt; máskor ismét a kezelésben rejlik a hiba, midőn avatatlan vezetőre bizzuk az ifjú tehetségeket. De mégis tapasztalatunk, valamint számos jelesünk véleménye szerint leghelyesebb mód ifjú tanulókkal szemben az elemző módszer alkalmazása, mert egyesről általánosra sokkal könnyebben felemelkedik a tanuló, mint megfordítva. A gyenge, sokszor előismeretekben is szűkölködő elme nem foghatja fel az egészet nagy terjedelmében, itt először egyes részekre kell lebecsátkoznunk, — tehát a szükséges előzmények után legtanácsosabb a tartózkodási helylyel kezdeni a földrajzot, a tárgyalás közben előforduló egyes földrajzi műszavakat s meghatározásokat alkalmaslag, mintegy bevezetőleg magyarázván meg nekik. Erről kiterjeszkedünk a megyére, kerületre, végül az egész or-

¹⁾ Salamon Ferencz: „A történelmi vizsgálatról.“ Budapesti szemle 1. szám.

¹⁾ G. Lubrich Ág. IV. könyv. Különös tanítástan.

²⁾ Lehrbuch der allg. Paedagogik, 1846. III. Th. S. 222.

³⁾ K. Schmidt, Gymnasial-Paedagogik, s. 233.

szágra s a gyermeket rövid időn megismertetjük hazájával, a mi legszükségesebb is, mert hogy Cassiodor szavaival éljünk: „Turpe est in sua patria peregrinum esse.“ Magyarország ismeretével könnyen átrándulhatunk a szomszédos Ausztriába, Törökországba s így lassankint bejárjuk egész Európát. Fontosabb eljárást nem is képzelhetnénk, mint idegen országba vezetni a tanulót, mielőtt saját körében otthonos lenne.

Az első osztályban tehát mindenesetre Magyarország földrajzát kell tárgyalnunk, mert semminemű tekintet nem jogosíthatja fel a földrajz tanárát arra, hogy Ausztriát Magyarország, vagy csak Európa előtt is tárgyalja, mert a szomszédság jogánál fogva ugyanezt követelhetné Bosnia, Szerbia s Oláhország is, és így bebarangolhatná a gyermek egész Európát s otthonát nem ismerné. Nézetünk szerint Magyarország földrajza ilyképen sikeresen tárgyalható is, mert egyrészt a természettani földrajz nélkül szabadon mozoghat a tanár tárgya előadásakor, lévén hazánk égalji viszonyai anélkül is könnyen megérthetők; másrészt a csillagászati földrajztól meg kényszerűségből kell még itt elállania, mert első osztálybeli tanulóktól a kör, kerület ismeretét nem követelheti, pedig ezek levén a csillagászati földrajz alapjai, nélkülök alapos tanítást nem végezhet. Nem szabad figyelmen kívül hagyni itt még azt sem, hogy az első osztálybeli gyermek a gymnasiumi tanfolyamban mint kezdő szerepel s még a jobb tehetségével is órákat kell eltölteni, még az értelem szerinti „helyes tanulási mód“-dal megismertetheti őt a tanár, nem is említtve azokat, kik míg gondolkozni sem képesek, s a közéletben gyakori, de általuk még nem látott tárgyak kifejezésére kellő szóbőséggel nem rendelkeznek. Mind e hiányokon az első osztályban kell segíteni.

Magyarország földrajza után azonban, minthogy a tanulók a földrajz fogalmával megismerkedtek — áttérhet, sőt át is kell térnie a tanárnak a mennyiségtani földrajzhoz, minthogy Európa tárgyalása, annak szélességi fekvéséből származó különböző éghajlati viszonyai miatt, a mennyiségtani földrajz előismeretei nélkül megnehezítettnek. Jóllehet a második tanévben csupán Európával s a mennyiségtani földrajzzal kellene foglalkozni; ez még nem zárna ki azt, hogy olykor-olykor a tanár a történelmi vagy természettani földrajz körébe át ne csapjon. Alkalmas helyen történelmi események közbeszövése, vagy a figyelemnek valamely természeti nevezetességre való vonása nemcsak kellemesebbé teszi a tanulók előtt tárgyunkat, de némileg a jövő év munkáját is könnyítenők. Csakhogy ennek is módjával kell történnie, nehogy a füstert mint táplálékot nyújtsuk.

A harmadik tanévnek feladata a tanulót a természettani földrajzzal, nemkülönben a politikaival is megismertetni. Korával együtt növekedvén a gyermeknek tudványa is, idegen égövek, más éghajlati viszonyok közé vezetjük; széttekinteni engedjük földünk egész felületén, hol a végtelen oceánokon kívül világrészeket lát földrészünktől elütő

lakossággal s állatvilággal, sajátos buja növényzettel; egetverő heglánczokkal s tengernyi folyókkal, tűzhányó hegyekkel ismerkedik meg emez utjában. Röviden tehát: az I. osztálynak Magyarország földrajzát, a II-iknek a mennyiségtani földrajzot és Európát (Ausztriát bezárólag), a III-iknek pedig a természettani és történelmi földrajzot, továbbá Ázsiát, Afrikát, Amerikát és Ausztráliát szántuk. A történelmi földrajz a földdel, mint az ember lakhelyével foglalkozván, nem tekinti annak természetes felületét, hanem csak a politikai befolyások szülte határváltoztatásokkal, a népek mozgalmával, azoknak egy helyben való hosszabb vagy rövidebb tartózkodásukkal foglalkozik, s ezen ága a földrajznak kapcsolódik szorosan a történelemhez.

A földrajznak nélkülözhetlen segéde a térkép. Ennek kezelésére is van mondani valónk. Az első osztálybeli tanuló a földrajz tanulásához kezdvén, világért sem tud eligazodni a sokféle girbe-görbe, keresztül-kasul járó vonalokon, mielőtt tehát a tanulót térkép elé állítanók, szükséges őt a térkép használatára megtanítanunk. A határok, kerületek vonalait, nemkülönben a folyók, tavak, hegyek, halmok, síkságok, városok stb. jelölését velük gyakorlatilag megismertetnünk és pedig oly módon, hogy azon város, vagy vidék vázlatos képét, hol a tanítás történik — először mi magunk, azután a tanulók, krétával vagy írónnal, lerajzoljuk. Ezen részből könnyen megismerkedik azután az egész térkép-írással. Számbeli adatokra nemkevésbé van szüksége a földrajznak, mint a történelemnek. Itt is, mint a történelemnél, sikerrel használhatjuk a táblázatokat; és pedig mind a lakosság számának, mind a hegyek magassága s a folyók hosszúságának meghatározását összehasonlító fokozati rajzok által könnyíthetjük. Hasonlóképen járhatunk el a terület meghatározásánál is.

Általában, minthogy földünk tüzetesebb ismerete folytán a földrajzi tudomány is folytonosan bővül, oda kell törekedni, hogy egyrészt a terjedelem által el ne nyomassék a fejlődő tehetség, másrészt a helytelen felosztás utján felületes ismereteket ne nyújtsunk. Erre nézve szem előtt tartandó a tanulók értelmi fejlettsége s a tárgy helyes felosztása. A régebben divatozott politikai felosztásról előnyösebb a természetes rendszerhez, melynek alapjául a folyók s heglánczok szolgálnak — áttérni. Sokkal könnyebben felfoghatóvá lesz földrajzunk, de egyszersmind élvezetesebb is, ha a természetes rendszer szerint mintegy utazva tanuljuk azt s az útba eső, vagy mellette fekvő egyes nevezetesebb helyeket, a természetnek itt-ott nyilatkozó nagyszerűségeit meglátogatjuk s azok fontosságát emlékezetbe vésve jegyezzük meg; mintha az önkényileg alkotott, sokszor össze nem függő darabokat összekapcsoló politikai felosztáshoz ragaszkodunk. A politikai beosztás elleni ezen állításunk helyes volta mellett küzd Dr. Guthe ítélete is a politikai földrajzról, mely így hangzik: „Ezen ismereteknek azonban, bármily becsesek legyenek is a pillanat gyakorlati követelményének szempontjából, a valódi földrajzhoz kevés vagy éppen semmi

közük, és a még mindig uralkodó előítéletekhez alkalmazkodunk, ha — államleírásokat is adunk¹⁾. Ezzel azonban nincs megdöntve a politikai földrajz jogosultsága, a menyiben szüksége van erre az embernek mint polgárnak, mert nemcsak kereskedelmi, de nemzetközi viszonyaink is a szerint alakulnak.

III.

Alig van tárgy mai napság, melyhez hozzá szólni annyira jogosítva érezné magát boldog boldogtalan, mint a tanítás ügye. Különösen középtanodáink meddősége általános panasz tárgyát képezi; egyik a classicus nyelvekbeni járatlanságot, másik a reál-tárgyak elhanyagolását, egy harmadik ismét a humanisticus irány mellőzését hánytorgatja, — de azért életrevaló tanácsot mindezen bajokon segíteni, nem igen hallott még a tanári kar. A mi szerénységünket illeti, mi sem vagyunk a történelem s földrajz tanítása után elért eredménynyel meglegedve, legalább a siker éppen nincs arányban ama fáradsággal, melylyel eme tárgyak előadása jár, de a baj úgy hisszük mindegyik középtanodánknál s majd minden tárgyra nézve — észlelhető. Kisértsük tehát meg e sikertelenség okát adni.

Tudvalevő dolog mindenki előtt, hogy a legszebb elmélet mennyit veszít a gyakorlatban, s hogy a legjobb tanulmányok elmélete is alkalmazás által némileg csorbul. Különösen annak szigorú kivitele sokszor a tanulónak nemhogy előnyére, de hátrányára válhatik. Minthogy pedig a tanulmányok is, mint fentebb említettük, némileg mindig egyéni, természetes, hogy más-más tanár ugyanazon tárggyal is különböző eredményt érhet el. De ebből szembetűnő hátrány nem származik, sokkal több bajt okoztak s okoznak a gyakori rendszerváltoztatások, tankönyveink rossz beosztása, az iskolai törvények czélszerűtlensége s végül, hogy tanodáink sem a tárgyak előadása, sem a fegyelem tekintetében nem egyöntetűek. Mióta a népnevelés fontossága a közbeszéd tárgyát képezi, a százados mulasztások kipótolhatása végett lehet mondani, fűhöz-fához kapkodtunk: a mindenfelé sürgetett reformokat a tanügy terén idegen népek után iparkodtunk szervezni; áthoztunk intézményeket, melyek a mi tanügyünkbe nem igen voltak illeszthetők, — mindezek kisebb vagy nagyobb változtatásokat szültek. Így történt, hogy ez által sokszor egyik-másik tárgy tanítása megszakasztott, némely tárgy egészen mellőzött, vagy hogy a tanuló mégis fogalmat nyerjen arról, a különben két tanfolyamra szánt tárgy egy osztályba szorított, szóval a rendes kerékvágásból — hogy így szóljunk — kizökkentünk. Ez már eléggé akadályozhatta az előhaladást, de ehhez még tankönyveink czélszerűtlen beosztása is járul. Herder nem hiában kiáltott fel: „Könyörüljete az ifjúságon! s ne adjatok neki mást mint okosan szervezett történelmet, különben mese lesz az, elalató, unalmas, az értelmet elnyomó tévedésbe ejtő mese“²⁾. Belátta, hogy a tan-

könyvek szerkesztésénél alkalmazkodni kell a gyermek értelmi fejlettségéhez, tehát lebecsátkozni az ő álláspontjára, nem pedig gyermek kezébe szánt könyvben is tudományosságunkat mutogatni. Ha valahol, úgy itt lehet alkalmazni azon nagyon is igaz állítást: „A tanárnak le kell mondani arról, hogy a tudományt tudományosan tárgyalja“¹⁾. És mégis számos tankönyvünk van jelenleg is, hol az alsó felgymnasium ifjúsága csak annyiban van szem előtt tartva, hogy amott rövidebben, emitt pedig hosszasan van tárgyalva ugyanazon tananyag, ugyanazon beosztással. Nézetünk szerint a történelem tanítása az alsóbb osztályokban legtöbbet eredményezne, ha életrajzok alakjában adatnék elő, mely terv sem nem új, sem nem ismeretlen, mert Németországban már alkalmazva is van, mint azt Dr. Schwartz Károly wiesbadeni gymnasiumi igazgatónak ilyenmü jeles munkája is bizonyítja²⁾. Ezekben legjobban látná az ifjú, miként lesz az ember saját szerencséjének kovácsa; miként küzd az akadályokkal, melyeken vagy hősileg elbukik, vagy diadalmaskodik. Hazánk történelme leginkább királyaink körül forogván, ezeknek életrajzába koruk egész történetét is igen alkalmasan be lehetne szöni. A királyok életrajzán kívül más országos állásu, az államélet alakulására befolyással bírt mindkét nemü egyénekét is tanulságos példányokul lehetne felhozni tankönyveinkben. Ez által az ifjak amellet, hogy az egész történelemről helyes átnézetet szerezhetnének, minduntalan dicsőített példányképekkel is találkozának, azoknak követésükre hathatósan buzdítottának s az erényt, a valódi érdemet — tekintet nélkül a vallásra, korra, becsülmi s tisztelni tanulnák mindenkiben egyaránt. Nincs kor, nincs nép, mely az erényre, a valódi nagyságra számtalan példát ne tudna szolgáltatni. A példának tekintélyét pedig — mondja Fenelon — misem pótolhatja, mert az erénynek példái, sokkal inkább mint szabályai csepegtetik az elmébe az erkölcsiség eszméit, az erénynek szeretetét“³⁾. Misem lesz aztán könnyebb a tanulónak, mint később a felsőbb osztályokban ekkép nyert ismereteit kibővíteni, rendszeresíteni, miután a történelem tökéletes átnézetével már bír.

Tagadhatlan, hogy az előhaladásnak az iskolai törvények is akadályát képezik. Vagy miféle tulságos humanismus sugalta azt, hogy az iskolai törvények összeállítói mindennemü mulatságba utat nyitottak a tanulónak, bebocsátották kávéházakba, cukrászdába? Nem akarjuk, hogy valaki félreértsen, — tisztességes és elevenítő szórakozást szükségesnek tartunk az ellankadt szellemi erők visszaállítására; de nem nagy nevelői tapasztalat kell annak felfogásához, hogy az ifjú, különösen a mi módosabb ifjaink mily örömmel karolják fel a jelenlegi törvények által megengedett szórakozási módokat s mily könnyen feledkeznek meg ezek mellett a kötelességről. Csak rámutatni kívánunk e bajra, a többit elhallgatjuk s szentelünk még egypár szót

¹⁾ Akademische Monatsschrift. 1850.

²⁾ Handbuch für den biographischen Geschichtsunterricht.

³⁾ Fenelon. De l'education des filles. Chapitre 7.

¹⁾ Lehrbuch der Geographie. 1872. S. 2.

²⁾ Werke z. Phil. u. Gesch. 1813. IX. 45.

tanodáink egyöntetlenségének is. Tapasztalásból tudjuk, hogy a tanodát évenként változtatni szokott tanuló, egyik vagy másik tárgyban való hátramaradását mindig az előbbi gymnasiumra tolja és pedig részben jogosan, mert tény, hogy különösen a ministeri leiratokkal nem törődő gymnasiumokban sok tárgy vagy nem a rendes osztályban, vagy nem úgy tanítatik, mint a legtöbb gymnasiumban, vagy éppen el is mellőztetik; miképen haladjon már most az ily gymnasiumból másba átment növendék? A hiány pótlására igen soknál az akarat, de sokszor az idő is hiányzik. Sok gymnasiumban meg a fegyelem lanyhább, kevésbé szigorú, mint a legtöbb középtanodában — sőt lehet mondani, hogy sok helyt laza; a mi könnyelmű ifjuságunk természeténél fogva vonzódik oda s ha valami egyik helyen nincs inyére, vagy egyik-másik tárgyban nem eléggé szorgalmas — ne szorítsa a tanár annak tanulására, mert egyet fordul s olyképen áll boszut, hogy tanodát változtat. Ezt aztán mindaddig teszi, míg egy tökéletes nyugalmat biztosító intézetet talál. Az elősoroltak, mind meg annyi akadályai a haladásnak, melyeket elhárítani nagyon is módunkban áll, — hátrítsuk el tehát azokat s akkor ily vizsátságokat nem tapasztalunk.

Végre elértünk az érettségi vizsgálatokhoz, eme nemcsak a tanulók, de a szülők nagy része előtt is meglehetősen népszerűtlen intézményhez. Hányszor hallottuk már, hogy mily ezélszerűtlen, sőt mások szerint igazságtalanság is az ifjút, — kinek képessége mellett ugy is eléggé tanúsodik a körülmény, hogy már a 8-ik osztályig feljutott — még egy ily általános vizsgálattal is gyötörni. Természetes, hogy az ilyenmü kifakadások többnyire azok részéről jönnek, kiknek többé-kevésbé okuk van félelemmel gondolni ama szerintük iszonyú napokra; kik a kényelmet több éven keresztül annyira megszokták, hogy a megkívántató erőfeszítéshez már sem kedvvel, de talán idővel sem bírnak. Pedig jövőben sincs kilátás ezen vizsgálatok megszüntetésére, mert újabb törvényjavaslatok még a reáliskolákra is kiterjesztetni kívánják. Fenntartandónak véli a debreczeni ref. főiskola tanári kara is minden 8 osztályt végzett tanulóra nézve s kimondja, hogy az érettségi vizsgálatoknál „nem a könyvnélkül betanultak és emlékező tehetség által szerzett ismeretek tömege vagy részletei, hanem a belső fejlettség, a tudományos hajlam és képesség, az önállóság s tevékenység fokozata tapogatatandó ki.“ Ily irányban s terjedelemben kívánjuk fenntartatni mi is, sőt jó lélekkel állíthatjuk, hogy érettségi vizsgálataink eddig is ily módon eszközöltettek; de igénytelen véleményünk szerint „a belső fejlettségnek, az önállóság s tevékenységnek bizonyos fokozatát“ csak oly ifjak mutathatják fel, kik ez irányban a 8. évi tanfolyam alatt a számadás napjára készültek is tehetségeikhez mért szorgalommal. Mit várjunk az oly ifjaktól, kik kegyelem, vagy tudja a jó ég, mi módon, nagy nehezen felvergődtek a 8-ik osztályig s itt a történelem tanárának oly kérdéseire, melyekre egy első osztálybeli tanulóól helyes feleletet jogosan vár — éretlen választ nyer.

Megtörtént, hogy eme kérdésre is: „hány évig tartott a 30 éves háboru“, a nagyreményü tanuló büszke önelégültséggel felelte: tizig. Megtörtént, hogy az érettségi vizsgálatot megelőzőtt osztályvizsgálaton a legegyszerűbb kérdésre is „hallgatással“ válaszolván ily hős, midőn tudatlanságának okát kérdezték tőle, nyugodtan válaszolt: át sem olvastam! Ilyenek kedvéért az érettségi vizsgálatot eltörölni halálos véték lenne; munkás, jóra való ifjúnak pedig inkább öröme szolgál, ha 8 évi fáradozásának gyümölcsét ünnepélyesen kimutathatja tanárainak, szülőinek s az édes hazának.

A történelem, mint tudva van, gymnasiumaink egyik legterjedelmesebb tárgya. A világtörténelem s édes hazánk történelmének mezejét bejárni, az igaz nem kevés fáradságba kerül, de a ki meg minden fáradságtól visszaborzad, az magában, ne pedig másban keresse elmaradásának okát. Ha a tanár minden erejét a tárgynak szenteli; az ifjúnak a tanulás könnyítését eszközölő módokat előadja, őket kivonatok készítésére intvén, sőt sokszor szorítván — s mégis könnyelműséggel határos hanyagságot tapasztal: nem csoda, ha e lelkiismeretlenség fölött felháborodik s az ilyennek nem ijesztés, de buzdításul figyelmét az érettségire vezeti, hol a készületlenek meg szoktak akadni. Az ily figyelmeztetésekor, vagy éppen a megkísértett érettségi nem sikerülése esetében el kezd azután dörögni a bukott az érettségi vizsgálat, de első sorban tanára ellen is. Hiában van minden törekvés őt észretériteni, a világért sem látja át, hogy önmagában van a hiba; de hogy is látná, midőn a hanyagság miatt elbukottat a rosszszul értelmezett humanisimus szempontjából dédelgetni kezdjük, sőt bizonyos lapokban elégtételt is szolgáltatunk neki. Mért ne mondanók ki, hogy némely lapjainkból sok esetben nem valamely ügy szentsége iránti érdeklődés, — tehát a tanügyre vonatkozó számtalan cikkből is nem valami jóra való tanács, üdvös reformeszmé; hanem csak nagyhangú szavak valamely intézmény vagy rendelet mellett, de sokszor ellene — tűnnek ki. A sajtószabadság legnagyobb s legfontosabb vivmánya az új viszonyoknak miveltségi állapotunk s a tudományosságra nézve, de ki nem tapasztalta volna már, hogy eme szabadság szárnya alatt, mennyi gyomot felburjánzottatott hirlapirodalmunk? Mi csak holmi névtelen levelekre hivatkozunk, oly tartalommal, mely az illetőnek rossz akaratát, legtöbb esetben az ügybeni járatlanságát árulja el s mégis talál közeget dörgedelmeinek és sértegetéseinek nyilvánítására. Lehetetlen ilyenkor nem kérdeznünk, hogy hol maradt az „audiatur et altera pars“-féle elv alkalmazása? Ha valakinek kifogása van valamely eljárás ellen, lépjen elő nyílt sisakkal s ha illetékes egyén emel szót, az önérzetes ember nem fogja eljárásáról a számadást megtagadni soha! Visszatetsző az ily névtelen cikkeknel még az is, hogy éppen a szigorú állami felügyelet alatt álló intézetek eljárása ellen szórják menyköveiket, holott tudvalevő dolog, hogy ily intézeteknél a vizsgálatok az állam által kiküldött biztosok előtt ejtetnek meg, s a tanárnak növendékei iránti ellen- vagy rokonszenve éppen-

séggel nem jöhet számításba, egyedül csak feleleteik által az egyes tantárgyakból kitüntetett jártasságuk döntvén el az ügyet. Vegyük hozzá most azt, hogy felsőbb tanodabéli ifjaink mindezt olvashatják, azután uton-utfélen hallhatják e vagy ama tárgy haszontalanságát — bizony nem csoda, ha gyöngye lábán áll náluk a kötelesség-érzet?!

Közéletünk némely mozgalmaiba is bevegyülvén ifjaink, korán megtanulják, hogy ők a dicső keleti faj sarjai s mint ilyeneknek, némi joguk van a kényelemre s szó a mi szó: az uraskodásra is. Némely elkapott 8-ik iskola úrnak tartja magát s leendő jogászságára gondolva, mi sem sérti őt jobban, mint az a kis fegyelem, mely még őt korlátolja, de a min magát túltenni nem tartja hibának. Az ebből származott kellemetlenségnek pedig csakis az a lelketlen tanár az oka, ki őt kötelességére figyelmezteti. — Különben az itt mondottakat mind az, „a kinek nem inge, ne vegye magára“ s hála az égnek! mond-

hatjuk, hogy a tanulók nagyobb része tisztában van hivatásával, bir annyi önértettel, hogy az előszabott kötelességnek meg nem felelni szégyennek tartja. Statistikai kimutatásainkra bátran rámutathatunk, melyekből világosan kitűnik, hogy a „hivatlanok“ mellett mindig voltak és pedig jóval nagyobb számmal „hivatottak“ is. S mégis ezeket el kellett mondanunk, hogy némileg okát adjuk a sikertelenségnek s az érettségi elleni panaszoknak, melyeket csak akkor hiszünk elháríthatóknak, ha a felhozott vizsátságokat megszüntetjük. Ha felgerjeszteni iparkodunk ifjainkban a kötelesség-szeretetet azáltal, hogy mind az iskolában, mind az iskolán kívül a társas életben nem pártfogoljuk ferde kinövéseiket, hanem érdemlett megrovásban elítéljük. Az önállóság s tevékenységre való hajlamot bennök felkeltjük s némi önértetre szoktatjuk, mely szégyenérzettel töltsse el őket akkor, midőn a hazának beléjük vetett reményét meghiusítani törekszenek!

Vajda.

II.

Értesítés a tanintézetről.

A tanulók összeírása 1872-ki tanév szeptember hó 28., 29. és 30-án ment végbe. Az 1872/73-ki tanév október hó 1-jén ünnepélyes „Veni Sancte“-vel nyitattott meg. Október 2. és 3-án tartattak a pót- és javítási vizsgálatok; 4-én, mint ő cs. és apost. kir. Főlségének magas neve ünnepén jelen volt a tanári testület s a tanuló ifjúság az anyatemplomban tartott díszes istentiszteleten. Október 6-án kezdődtek a rendes előadások.

Az iskolai törvények kétszer, u. m. október és márczius hó elején kellő magyarázat mellett olvastattak föl.

Deczember hó 31-én hirdettettek ki az 1872/73 tanévre kitűzött pályakérdések és jutalmak, a beadandó pályamunkák határnapjául május hó 20-ka tűzetett ki.

Junius hó 11-én tanodánkat magas látogatásával szerencsélte ő nagyméltósága Peitler Antal váci megyés püspök úr ngos és főt. Neszveda István apát, kanonok s több más úri vendég kíséretében, ki tiszteletteljes üdvözlötése után kegyes szavaival arra serkenté a tanulókat, hogy a tudományt, melyet ez intézetben szereznek, a valóságossággal s erkölcsiséggel párosítsák, minthogy csak ilyen tudomány nemesíti s boldogítja az embert s a társadalmat. Azután a tiszteletére előadott zene- és énekműveket nyilvánított tetszéssel meghallgatván, a gymnasiumi könyvtár s a természettani szertár megtekintése után 7-ik osztályban néhány tanulót a hittanból kihallgatni kegyeskedett, s minthogy az idő már előre haladt, teljes meglegedését kifejezván, az ifjúság lelkes éljenzései közt az intézetből távozott.

Az írásbeli érettségi vizsgálatok junius hó 30-ától július hó 4-éig, a szóbeliek pedig július hó 16., 17. és 18-án főt. dr. Lutter Nándor, kegyes tanítórendi kormány-

segéd, helyettes főigazgató s közoktatási tanácsnok úr elnökléte alatt tartattak meg. 36 nyilvános tanuló közül kitüntetéssel érettnak nyilvánítottott 7, érettnek 25, visszavettett három óra 3, félóra 1.

Az évi nyilvános vizsgálatok július hó 7-én vevén kezdetüket, ugyanazon hó 20-áig folytattattak. Magántanulók vizsgálatai július hó 29-én lőnek megtartva.

Július hó 5-én tartattott meg számos és díszes közönség részvéte mellett nyilvános vizsgálat a szavalás-, zene- és műénekből, vége felé olvastattott a pályázatok eredményéről szóló jegyzőkönyv, ugyanakkor bontattak föl a pályadíjakat nyert tanulók jeligés levelei is.

Július hó 17-én a közegészségügyi bizottság elnöksége hivatalos uton az iránt kereste meg az igazgatóságot, hogy a városban terjedni látszó járványra való tekintetből az évi vizsgálatok gyors befejezését s az ifjúság mielőbbi elbocsátását eszközölni törekedjék. Ezen megkeresést az igazgatóság az épen jelen volt főt. tankerületi Főigazgató úr s a tanártestület tudomására hozván, rögtön akként intézkedett, hogy a még hátralevő vizsgálatokat két nap alatt megtartatta s az ifjúságot július hó 20-án hálaladó isteni tisztelet után szétbocsátotta.

Ekkor osztattak ki a pályadíjak s jutalmak; ugyan ezen alkalommal Mgs. Horváth Döme igazságügy-miniszteri tanácsos úr szivességéből adatott át Márki József tdr. által latinból fordított Virgil „Éneisz“ cz. hőskölteményének első füzeté Károly József, Lőrinczy Kálmán, Pintér Kálmán, Sárhegyi Lajos kegyesrendi növendékeknek, továbbá Dékány Lajos, Gyenes Bertalan, Juhász István, Klopp Károly, Wieland József 7. s Kocsis József 6 oszt. tanulóknak. — A mű többi füzetét utólagosan kapják.

III.

Vallási ügy.

A délelőtti rendes előadásokat 7 $\frac{1}{2}$ órakor sz. mise előzte meg; vasárnapokon a fél óráig tartott hitoktatást délelőtt 8 $\frac{1}{2}$ órakor sz. mise, délután 3 órakor vecsernye követte. A nyilvános istentiszteletet különösen emelték a jól szabályozott és kellő áhitattal zengedezett négyes hangú egyházi énekek.

A római kath. növendékek az év folytán ötször végeztek a sz. gyónást és ugyanannyiszor részesültek az oltári szentségben. A husvétii szent gyónást és áldozást

három napi szent gyakorlatok előzték meg. A sz. menetekben is mindenkor áhitattal vettek részt.

A r. kath. ifjúság hittani oktatását illetőleg a felügyeleti jogot nagyméltóságú Peitler Antal váczii püspök úr gyakorolja közvetve, az erre kinevezett hittani biztos főt. Bogyó Pál kerületi esperes és kecskeméti plébános által, ki a vizsgálatokon is jelen volt. — A gör. keleti, ágost. és héber vallású növendékeket a hittanban saját hitanáraik oktatták.

IV.

Segély- és ösztöndíjak.

Örökemlékü gr. Koháry István s más nemeskeblü ifjúságbarátok bőkezősége által örökített alapítványok kamatjaiból 16 szegényebb sorsú szorgalmas és jó viseletü tanuló kapott segélyt.

A tanév elején ugyanezen alapítványok kamatjaiból 46 forint értékü tankönyvek osztattak ki a szegényebb tanulók közt.

Ő nagyméltóságának Peitler Antal váczii püspök úrnak ösztöndíja (50 forint) jelenleg üresedésben van.

Bold. eml. Hoffmann János prépost, kecskeméti lelkész ösztöndíjának részese jelenleg Bontó Gergely 5. oszt. tanuló.

Fektor József prépost, volt kecskeméti lelkész által alapított ösztöndíjban (24 frt.) részesül Sáfrán József 4. oszt. tanuló.

A Jettimi alapítvány tek. igazgatósága 50 forintból álló nevelési járulékból részesíti Fodor Mihály 6. oszt. tanulót.

Bold. eml. Major János alapítványának (40 frt.) kamatja (2 frt.) Gömöri Sándor 1 oszt. tanulónak adatott át.

Ipacs Szabó Imre és H. Kovács Anna által alapított ösztöndíj (10 frt.) Rabcsányi István 4. oszt. tanulónak adományoztatott.

Főt. Bogyó Pál esperes és plébános úr Kocsis József 6. és Szent-Gály Gyula 1. oszt. példás erkölcsi viseletü s a hittanban kitünő előmenetelt tanúsított tanulókat egy-egy darab arannyal, Révay György 6. oszt. tanulót pedig jó szavalatáért s Szabó Károly 3 oszt. tanulót a zene- és mű-énekekben tett jeles előmeneteleért öt-öt forinttal megajándékozni sziveskedett.

V.

Tanodai segédzserék és szerelvények.

A gymnasiumi könyvtár számára szereztettek: a „Magyar nyelvőr“ s a „Magyar tanügy“ cz. füzetetek, továbbá a „Magyar írók albuma“, Vutkovich Sándortól. „A magyar korona országában az 1870. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei stb.“, szerkesztette és kiadja az országos magy. kir. statistikai hivatal. — „Zrinyi Ilona életrajza.“ Irta Horváth Mihály. — „Wandkarte der alten Welt für die Zeit des Persischen und Macedonischen Reichs.“ Entworfen v. H. Kiepert. — „Európa fali abrosza.“ Szervezte Gönczy P. és Berghaus Arn. — „Az Osztrák-Magyar Birodalom abrosza.“ Szervezték Gönczy P., Dolezsal A. és Berghaus A.

Ajándékoztattak a nagyméltóságú vallás és közoktatási magy. kir. miniszterium részéről: „Az 1867. párisi világkiállítás vegytani osztálya.“ Nendtvich Károly m. k.

müegyetemi tanár és akad. r. tag jelentése. Közli a miniszterium ipar-osztálya.

A tek. magy. kir. Akademia részéről: „Kalevala.“ „Archaeol. közlem.“ (VIII. 3. füz.) „A magyar nyelv szótára.“ (VI. 1. 2. füz.) „Évkönyv.“ (XIII. 6. 7. 8.) „Magyar történ. tár.“ (XVI. XVII. XVIII.) „Monum. Diplom.“ (XVII.) „Török magyarkori tört. emlékek.“ (VII.) „Archiv. Rákócziánium Dipl.“ (I. köt.) „A magyar igeidők.“ „Nyelvtud. közlem.“ (IX. X. köt. 1. füz.) „Statist.“ (VIII. 1. 2. füz.) „Értekezések, nyelvtud.“ (II. 7—11. sz.) „Termtud.“ (II. 9—15. sz. III. 1—3. sz.) „Társad.“ (II. 5. sz.) „Philos.“ (II. 1—2. sz.) „Mathem.“ (I. 8—11. sz. II. 1. sz.) „Történettud.“ (II. 1. sz.) „Értesítő.“ (V. évf. 7—17. sz. VI. évf. 1—8. sz.) „Almanach.“ 1872.

A tek. kath. egyházköztség, Ráth Mór, Heckenast

Gusztáv, Aigner Lajos, Eggenberger Ferdinánd, Lampel Róbert pesti könyvtárak részéről több tankönyv.

Az ifjúsági könyvtár részére a tanuló ifjúság adakozásából következő művek szereztettek meg: Csengery Antal, Történelmi tanulmányok és jellemrajzok, 2 kötet; Kemény Zsigmond tanulmányai, 2 kötet; Greguss Ágost tanulmányai, 2 kötet; Eötvös, Magyar írók és államférfiak, 1 kötet; Erdélyi János kisebb prózái, 2 kötet; Toldy Ferencz, Irodalmi beszédek, 2 kötet; Stoll H. V., A görög római hitregetan, 1 kötet; Grimm A., Regék a görög és római őskorból, 1 kötet; Eötvös, Elbeszélések, 1 kötet; Hoffman, Ifjúsági iratok, 15 füzet. Mindezeket az ifjúság be is köttette.

Szaporodott a könyvtár egyesek szives ajándékozásai által is; és pedig: Erdélyi Ferencz könyvkötő úr ajándékai: Elliot György, Bede Ádám, regény 2 kötetben; Carlén Emilia, Egy évi házasság, regény 1 kötetben; Haray Viktor, Szökött színész és katona, népszinmű; Ferenczy Teréz, Téli csillagok; Hoffmann Ferencz, A jótett jutalma, 1 kötet; Greguss Ágost, Külföldi népdalok, 1 kötet; Hugó Viktor, A századok legendájából, 1 kötet; Sand György, Antónia, regény, 1 kötet; Birányi Ákos, Bocarmé-per, 1 kötet. — Tek. Horváth Béla úr ajándéka: A magyar orvosok és természetvizsgálók XV. nagy gyűlése, 1 kötet. — Nt. Feld Vilmos tanár úr ajándéka: A fonó krónikája, regény, Abonyi Lajostól, 3 kötet. — Nt. Balázs József tanár úr ajándéka Vörösmarty életrajza, Gyulai Páltól, 1 kötet. — Nt. Lúd Károly tanár úr ajándékai: Kandre Jakab, Fabola nővére, regény, 1 kötet; Horváth Károly, Emlékvirágok, 1 kötet;

Erlburg Lajos, Szív és világ, beszédek, 1 kötet; Georgiana Fullerton, Egy viharos élet, regény, 2 kötet; Über Land und Meer, allgemeine illustrierte Zeitung, 2. évfolyam.

b) A természettani szertár részére szereztettek: Röpökörény Bohnenberger szerint, Poggendorf által javítva, állványon. — A bura alá állítható harangkészülék. — Nyomókút üvegből. — Tűzfecskendező, két üvegekőpü- és légtartóval, különben rézből. — Lane nagy palackja sodronyolvasztásra. — Villamdelej emeltyűvel. — Anamorph képek. — Nyitott táveső, nagyon tanulságos szerkezettel, iskolai használatra. — Borseszahómérő. — Különbségi hőmérő Rumford szerint. — Jégképző Wollaston szerint.

A vegytani kísérletekhez szükséges többféle kémSZert és anyagot ajándékozott tek. Machleid Alajos gyógyszerész úr.

c) Az érem- és pénzgyűjteményt gyarapították tek. Hornyk János városi főjegyző úr 3 s Balogh János 8. oszt. tanuló 5 db. ezüst s 3 darab régi rézpénzzel.

d) A terményrajzi gyűjteménynek ajándékoztak: t. cz. Lukács László kath. egyházi jegyző úr 3 db., — Hankovszky Gergely ur 1 db. kövületet, — tiszt. Tóth Pál kegyes tanítórendi áldozár s tanár 4 db. ásványt.

e) Az énekiskola számára nt. Hanuss váci megyei áldozár s reáltanár úr részéről: Szepesi Imre énekei, Kis lantos Zsaskovszky Ferencz- és Endrétől, Kloss, Hymni Sacri, Elemi öszhangzat- és számjelzéstán, Bartalus Istvántól, miscének Engesser Mátyástól stb.

f) A tornászati helyisége is több új eszközzel látott el a tek. kath. egyházközség részéről.

VI.

Az 1872-ik évben kitűzött pályakérdések.

I. Kecskemét város tek. községtanácsa által alapított Széchenyi-díjra a következő magyar történelmi kérdés tüzetett ki:

„Mutattassanak ki Magyarország történelméből a főbb mozzanatok 1526-tól 1657-ig.“

Jutalma a pályakérdést legszabatosabban megfejtő műnek a Széchenyi-díj, vagyis 30 frt. o. é.

E pályadíj elnyerhetéseért az alapítók akaratánál fogva csak kecskeméti születésű ifjak versenyezhetnek.

Az ide tartozó, valamint az alábbi kérdésekre felelő pályamunkák is idegen kéz által leírva a szerző nevét magában rejtő jelíges levél kíséretében 1872-ki május hó 20-káig adattak át a főgymnasium igazgatóságának.

A kijelent határidőre két e nemű dolgozat érkezett, melyek közül azt ítélte jutalmazandónak a bíráló bizottság, melynek jelígeje:

„Légy hive rendületlenül,
Hazádnak, oh magyar!“

Szerzője: Bodócs Gáspár 7. oszt. tanuló.

II. A helybeli kaszinó által följánlott díjra egy be-

szély kidolgozása tüzetett ki, melynek tárgya a magyar nép életéből legyen merítve, irányánál fogva pedig erkölcsi tanulságra vezessen.

Erre, valamint az alábbiakra minden tanuló pályázhatott.

Jutalma az ide tartozó legjobb műnek a kaszinói-díj, vagyis 20 frt. o. é.

A határidőre e kérdést tárgyaló 7 darab mű érkezett be, melyek közül „A titkos csomag“ című

„Légy állhatatos“

jelíggel legjobbnak s így a kaszinói 20 forintos díjra méltónak íteltetett; szerzője Gótsch József k. r. p. n. 8. oszt. tanuló.

A beérkezett beszédek közül még a következőknek íteltetett vagy díj, vagy dicséret, és pedig a következő rendben:

„Valeria“ című beszély, melynek jelígeje:

„Színészsé lettem, megkapám az első szerepet“,

az első után második helyre íteltetett. Szerzője Agárdy Jenő 8. oszt. tanuló, jutalma 20 frankos arany tek. Bagi

László polgármester úr s tek. Kovács József k. törvényszéki ülnök úr szivességéből.

Harmadik helyre azon mű érdemesítettett, melynek jeligéje:

„Csak azon iparkodjék mindenki, hogy a lehetőségig jóvá váljék.“

E mű czime „Erdei barlang.“ Szerzője Nadhera Pál 8. oszt. tanuló, jutalma egy magyar arany, melyet t. cz. Tóth László nyomdász úr ajánlott föl.

A negyedik helyre méltattott „Emilia“ című beszélyke: jeligéje:

„Kiki a maga szerencsájének kovácsa.“

Szerzője: Bódogh János 7. oszt. tanuló; jutalma egy ezüst tallér, melyet tek. Tóth István ügyvéd úr szolgáltatott át.

Az ötödik és hatodik helyre érdemesített két dolgozat, és ugyan „Jolán“, jeligéje:

„A jólét jutalmát önmagában hordja“, dicséretreméltónak ítéltetett, valamint a vele hasonértékű: „Anna és Anna“ című, melynek jeligéje:

„Hazádnak rendületlenül, légy hive oh magyar!“

Az előbbinek szerzője Gótsch József k. r. p. n. 8. oszt. tanuló, az utóbbinak Molnár János k. r. p. n. 8. oszt. tanuló.

III. A nt. Zsiga Alajos kegyes tanítórendi áldozár által megajánlott 25 o. é. forintnyi díjra a következő erkölcs-bölcselemi pályakérdés tüzetelt ki:

„Adassék elé a magyarok erkölcsi állapotának rajza a vezérek korában.“

A határidőre beérkezett három mű, melyek közül elnyeré a 25 forintnyi Zsiga-díjat, mint legjobb, az, mely jeligéül ezt választá:

„Szabad vagy, míg veled erkölcsöd.“

Szerzője: Gótsch József k. r. p. n. 8. oszt. tanuló.

Második helyre érdemesítettett azon dolgozat, melynek jeligéje:

„Akármilyen boldog fekvésű legyen is egy ország, bármily szabadságokkal birjanak is lakosi, lassan lassan mégis rabigába görbed, ha romlott a tiszta erkölcs s polgári erény nem fénylik többé.“

Szerzője: Tóth Gyula k. r. p. n. 8. oszt. tanuló. Jutalma 20 frankos arany, tek. Szüics Inre városi tanácsnok

úr s tek. Bogoss Endre k. törvényszéki ülnök úr szivességéből.

IV. A kritikai díj elnyeréseért pályázó művek közül két arannyal tek. Machleid Alajos gyógyszerész úr szivességéből díjaztatott az, melynek jeligéje:

„Ébredj nagy álmaidból,
Ébredj Árpád fia,
Felkelt a nap, hazádnak
Fel kell virulnia.“

Szerzője: Alleker Lajos, k. r. p. n. 8. oszt. tanuló.

„Ott látom a jövő mesés ábrázatját
Kifestve az édes fájdalom színével,
Mely a reményeket sugja vágyaimnak,
A fölmelegült szív lázas beszédével.“

Jelígés kritikai dolgozat a szorgalomért, melylyel azt szerzője Agárdy Jenő 8. oszt. tanuló kiállítá, dicséretre méltónak ítéltetett.

V. A költői pályamunkák közül, bár szabadon választott tárgyú és alakú dolgozatokkal lehetett versenyezni a pályadíjért, egy sem találtatott jutalomra méltónak; dicséretre is csak az érdemesítettett, melynek jeligéje így hangzik:

„Csak dalolj, szerelem és dal
Önmagának jutalom;
És a világ — majd megtapsol,
Koszorút ad — ottan ahol
Nem kérsz enni — sírodon!“

Szerzője: Agárdy Jenő 8. oszt. tanuló.

A pályadíjakat nyert tanulókon kívül jutalmaztak még:

Kovács Pál 6. és Járvás József 2. oszt. tanulók mint kitünő számolók 5-5 forinttal, melyeket tek. dr. Kocsis József úr s tek. Balla János levéltárnok úr ajánlottak fel.

Lichtenegger József k. r. p. n. 8. oszt. tanuló jeles festményeiért 2 db. arannyal, melyeket főt. dr. Horváth Cyrill kegyes tanítórendi kormánysegéd, egyetemi tanár úr s mélt. Horváth Döme ministeri tanácsos úr felajánlani sziveskedtek.

Szöke Ágoston 4. oszt. tanuló jeles szabadkézi rajzáért t. cz. Tasy László földbirtokos úr 1 db. 10 frankos aranyával.

Juhász István 6. oszt. tanuló mint kitünő gyorsíró 1 db. arannyal, főt. dr. Horváth Cyrill úr szivességéből.

VII.

A tananyag beosztása az 1872/3-ki tanévben.

Hittan.

I. 2 óra. A hit, parancsok, ker. igazság, szentségek, szentelvények és ima. — Kézikönyv: „Közép katekizmus kath. tanulók számára.“ Eger, 1861.

II. 2 óra. A ker. kath. anyaszentegyház szertartásainak értelmezése. — K. k. „A ker. kath. anyaszentegyház

szokásai és szertartásai.“ Kiadja a sz. István társulat. Pest, 1866.

III. 2 óra. Az ó szövetség története, megfelelő földrajzzal és erkölcsi tanulságokkal. — K. k. „Bibliai történetek.“ Roder után. Pest, 1864.

IV. 2 óra. Az új szövetség története. — K. k. mint a III. osztályban.

V. 1 óra. A religio és az isteni kinyilatkoztatás szükségé; a ker. kinyilatkoztatás, az új szövetség forrásai, Krisztus egyháza. — K. k. „A kath. segély tankönyve.“ Irta Wappler Antal. Pest, 1870.

VI. 1 óra. A ker. kath. ágazatos hittan. — K. k. mint az V. osztályban. 2. köt.

VII. 1 óra. A ker. kath. erkölctan. — K. k. „A ker. kath. religio tankönyve.“ Irta: Wappler Antal. 3. köt. Pest, 1870.

VIII. 1 óra. Jézus Krisztus egyházának története. — K. k. Martin Konrád. I. köt. Pest, 1866.

Magyar nyelv.

I. 2. óra. — A nyelvnek mondattanra fektetett alak-tana, még pedig: az egyszerű, bővített, összevont és összetett mondatokban, azok lényegének s egymásközi különbségének megismertetésével. Értelmes olvasás, helyesírás, az olvasottak előadása és szavalása, s ezzel összhangzólag a tananyaghoz alkalmazott folytonos gyakorlatok. — K. k. Szvorényi J. „Kisebb magyar nyelvtana.“ I. r. Pest, 1868. és „Olvasmányok ugyanattól. Pest, 1855. 1. köt.

II. 3 óra. — A mondattan tüzetes tárgyalása, különösen a szókötés. A többi mint az I. osztályban. Hetenkint egy iskolai írásbeli feladvány, kijavítás után otthoni letisztázással. — K. k. mint az I. oszt. — „Olvasmányok.“ 2. kötet.

III. 3 óra. — Szóképzés. Mondatkötés. Az irány főbb szabályainak ismertetése. A mindennapi életben előforduló legszükségesebb ügyiratok, egyszerű elbeszélések és leírások készítése. Értelmes olvasás, előadás, szavalás és helyesírás. — Írásbeli gyakorlatok mint az II. oszt. — K. k. Szvorényi J. „Kisebb magyar nyelvtan.“ II. r. Pest, 1868. és olvasmányok. 3. köt.

IV. 3 óra. Az iránytan és ügyiratok folytatása és kiegészítése. Szó- és versmértan főtekintettel a megfelelő olvasmányok taglalgatására. — Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat otthoni letisztázással. — K. k. Laky D. „Írály és költészettana.“ Pest, 1866. és Szvorényi olvasmányok. 5. kötet.

V. 3 óra. — Az elbeszélő és leíró prózai és költői műfajok elméleti és gyakorlati ismertetése. Megfelelő írásbeli gyakorlatok minden két hétben egyszer. — K. k. Laky D. „Írály- és költészettan.“ Pest, 1864. — Szvorényi szemelvényei. Pest, 1868.

VI. 3 óra. — A lantos és tanköltészet műfajainak elméleti és gyakorlati ismertetése. Írásbeli gyakorlatok mint az V. osztályban. — K. k. Laky D. „Írály- és költészettan.“ — Szvorényi szemelvénye. Pest, 1868.

VII. 3 óra. — A szónoklat és dráma elméleti és gyakorlati ismertetése. — Havonként egy írásbeli gyakorlat. — Kézi k. Toldy F. „Irodalomtörténeti olvasókönyv.“ Pest, 1860.

VIII. 3 óra. — A magyar nyelv és irodalom történetének vázlata, kapcsolatban a művelődés történetével s tekintettel Magyarország oknyomozó történetének előadására. — Írásbeli dolgozatok mint a VII. osztályban. — K. k. „A magyar irodalom ismertetése.“ Kiadja a sz. István társulat. Pest, 1863.

Latin nyelv.

I. o. 6 óra. — Az alaktanból a nevek, igék, névmások szabályos alakjai, azok begyakorlása megfelelő példák alapján; sark- és sorszámok, előljárók, kötszók. A szükséges szavak emlézése. — Hetenkint egy iskolai gyakorlat otthoni letisztázással. — K. k. Szepesi Imre „Elemi latin nyelvtan.“ I. r. Pest, 1872.

II. o. 6 óra. A szabályos alaktan ismételése mellett az alaktanak teljes befejezése; megfelelő latin és magyar példák fordítása. A szükséges szavak s néhány mese emlézése. — Minden héten egy iskolai írásbeli gyakorlat. — K. k. Bartl J. „Elemi latin nyelvtan.“ II. r. Pest, 1869.

III. o. 5 óra. A mondattanból esettan, hozzáértve a megfelelő latin és magyar mondatok fordítását. Latin olvasásból prózai szemelvények, s pedig Cornelius Nepos-ból: Aristides és Themistocles.

Továbbá szükséges szavak és elemezett olvasmányi darabok emlézése. Hetenkint egy iskolai gyakorlat. — K. k. Bartl Antal „Latin mondattan.“ Pest, 1868. és „Cornelius Nepos.“ Ignatius Veress Pestini, 1865.

IV. o. 6 óra. — Mondattanból: idő- és módtan, a megfelelő latin és magyar mondatok fordításával. — Olvasmányok: a prosodia és metrika előrebocsátásával. Jul. Caesar de bello Gallico Lib. I. 24. fej. és költői szemelvények főképen Phaedrussal 8 mese. Minden héten egy iskolai gyakorlat. — K. k. Bartl A. „Latin mondattan“ és Phaedrussal „Tirocinium poeticum“ Siebelis János nyomán szerkesztette Szamosi János. Buda, 1872. B. Dinter. „C. J. Caesaris Commentari de B. G. Lipsiae.“ 1869.

V. o. 6 óra. — Nyelvtani ismételések s iránytani szóbeli gyakorlatok mellett olvastattak Cicero, Cato- és Laelius, s Ovidius-ból: Metamorphosis I. könyvből: Quatuor mundi actates, Deucalion et Pyrrha.

Hetenkint egy írásbeli iskolai gyakorlat. — K. k. Cic. „Cato és Laelius.“ Lipsiae 1870. Reinholdus Klotz és Grysar „P. Ovidii Nasonis carmina selecta.“ Vindobonae 1857.

VI. o. 5 óra. — Nyelvtani ismételések s iránytani szóbeli gyakorlatok mellett olvastattak: Livius: I. és II. k. 15. fej. Sallustius: Jugurta 30. fej. Vergilius: I. ének, 295 vers. Hetenkint egy írásbeli iskolai gyakorlat. — K. k. Livius, Weisenborn Lipsiae 1868. Em. Hoffmann, „P. Virgili, M. op. epitome“ Vindobonae 1860. Sallust. Cr. G. Linker Vindobonae 1857.

VII. o. 5 óra. — Cicero. Or. pro 2. Ligario folytatólag 20—40 fej. Vergilius. II. ének, 355. v. Minden héten

egy írásbeli iskolai gyakorlat. — K. k. R. Klotz. „M. Tullii Ciceronis orationes selectae.“ — Lipsiae 1860. E. Hoffmann, P. Vergilii M. op. Epitome. Vindobonae, 1860.

VIII. o. 5 óra. — Tacitus: Germania. Quintilianus X. könyve. 1 és 3. fejelet. Horatius: I. od. 1, 2, 3, 4, 12, 14, 24. — II. 3, 14. — III. 1, 30. — IV. 7, 12. — Carm. saec. — Epod. 1, 2, 7. — Epistolarum: I. 2. — Hetenkint egy írásbeli iskolai gyakorlat otthoni letisztázással. — K. k. Tacit. Halm Lipsiae, 1858.

T. Schmidt „Qu. Horatii Flacci opera omnia“ Lipsiae 1861. Quintilianus Instit. orator. Car. Halm Lipsiae 1869.

Görög nyelv.

V. o. 5 óra. az alaktan a μ végzetű igékig. Minden két hétben egy írásbeli iskolai dolgozat. — K. k. Szepesi I. „Elemi hellén nyelvtan.“ Buda, 1860.

VI. o. 5 óra. Ismételtetett, a mi az 5-ikben végeztetett, hozzá járultak a rendhagyó igék. Minden két hétben egy írásbeli iskolai dolgozat. — K. k. mint az 5-ikben, azonkívül Mészáros Nándor gör. olvasókönyve. Buda, 1873.

VII. o. 4 óra. — Kézikönyvek s a végzett rész mint a 6-ikban. — Minden két hétben egy írásbeli iskolai dolgozat.

VIII. o. 4 óra. A rendhagyó és μ végzetű igék. — Fordítások Xenophonból Socrates emlékezései. — Homerosból az Ilias III. éneke. — Minden két hétben egy írásbeli iskolai dolgozat. — Kézikönyvek: „Szepesi Hellén nyelvtan.“ — Schenkl, Chrestomathie aus Xenophon. Wien, 1860. — Hohegger Homeri Iliadis Epitome, Vindobonae, 1857.

Német nyelv.

I. o. 2 óra. — Olvasás és írás. A névelő, főnév, melléknév, és névmás ejtegetése és használata; a számnevek alkalmazása. Az igetanból a rövid mondatok képzésére szükséges jelenidő és a segédigék jelen ideje és félmultja. — Minden hónapban egy írásbeli iskolai gyakorlat. — K. k. Gyakorlati német nyelvtan Ollendorf szerint, kiadta Ney, Pest, 1872.

II. o. 2 óra. — A névelő, főnév, melléknév, névmás számnév, a segéd, rendes és rendhagyó igék hajlítása. — Minden hónapban 2 írásbeli iskolai dolgozat. — K. k. Toepler Szemák által javított német grammatikája. Pest, 1870.

III. o. 2 óra. — Olvasás és írás. Folytonos fordítás mondattani alapon; gyakorlati módszer szerint, a fő-, mellék-, számnév, névmás ismétlése mellett a gyenge s gyakrabban előforduló erős hajtogatású, továbbá a rendhagyó igék megismertetése. Szavak emlézése. — Két hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat. — K. k. mint a II. osztályban.

IV. o. 2 óra. — A fordítás-gyakorlatok folytatása valamennyi beszédrész felkarolásával, ide értve a szóképzés,

szóvonat főszabályait, s a helyesírási szabályokat. Szavak és jelesebb mondások emlékezései. Két hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat. — K. k. mint a II. osztályban.

V. o. 2 óra. — Magyar mondattani ismeretekre alapított mondatalkotás, nyelvtani és mondattani elemzés, rövid, főleg prózai műdarabok betanulása és szavalása, egyszerű ügyiratok, levelek és elbeszélések fogalmazása. Két hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat. — K. k. Toepler T. E. „Német grammatika.“ Pest, 1870. J. Mozart. „Deutsches Lesebuch.“ I. B. Wien, 1868.

VI. o. 2 óra. — Az előbbieket folytatása, különösen a levelezés és ügyiratok fogalmazásának gyakorlása. Elbeszélő és leíró prózai és költői művek olvasása és fejtegetése. — Két hetenkint egy írásbeli iskolai dolgozat. — K. k. Toepler T. E. „Német grammatika.“ Pest, 1870. J. Mozart. „Deutsches Lesebuch.“ II. B. Wien, 1868.

VII. o. 2 óra. — Lantos és tanköltészeti művek olvasása és fejtegetése. — Havonként egy írásbeli iskolai dolgozat. — K. k. mint a VI. osztályban.

VIII. o. 2 óra. — Szónoklati és lantos költemények olvasása és fejtegetése. — Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. — K. k. Mozart J. „Deutsches Lesebuch.“ III. B. Wien, 1868.

Földrajz.

I. o. 2 óra. — A mértani és természettani földrajz főpontjai, s az általános földrajzi fogalmak magyarázata. A tengereknek, s az öt földrésznek általános és összehasonlító leírása. Végre az általános népismeret rövid és jellemző vonásokban. Ezután Magyarország földrajza. — K. k. „A magyar állam földirata.“ Irta Visontay J. Pest, 1870.

II. o. 2 óra. — Ausztria bővebb leírása, ezután Európa egyéb országainak földrajza. — K. k. Visontay J. „Egyetemes földirat.“ I. r. Pest, 1870.

III. o. 2 óra. — Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália földrajza. — K. k. Visontay J. „Egyetemes földirat“ II. r. Pest, 1867.

Történelem.

III. o. 2 óra. — A magyarokat megelőzőt legfőbb események előadása után a magyarok története a vegyes házakból származott királyokig. — K. k. Vaszary K. „Történelem a III. osztály számára.“ Győr, 1869.

IV. o. 2 óra. — Magyarország történetéből, a vegyes házak s a Habsburgház. A világtörténetből minden magyar történelmi korszak végén kiemeltettek röviden a legnagyobb fontosságú események, jelesen a történetben fontosabb szerepet játszott nemzetek, országok, néha kormányformáknak, sőt egyes nagyobb dynastiáknak is keletkezése, vagy bukása, rövid, de élesen körülírt vázlatával azon viszonyoknak, melyek azt előidéztek; továbbá nagyobb földrészek fölfedezése, s a legfontosabb találmányok keletkezési ideje és hazája, és pedig mindezek különös tekintettel az

évszámokra. — K. k. Vaszary K. „Történelem a IV. oszt. számára.“ — Győr, 1870.

V. o. 3 óra. — Ó-kor, különös tekintettel a görögök és rómaiak politikai, vallási és műveltségi történelmére, megfelelő földrajzzal. — K. k. Somhegyi F. „Egyetemes világtörténet.“ I. R. Pest, 1864.

VI. o. 3 óra. — Középkor megfelelő földrajzzal. — K. k. Somhegyi F. „Egyetemes világtörténet.“ II. r.

VII. o. 3 óra. — Új-kor hozzá való földrajzzal. — K. k. Somhegyi F. „Egyetemes világtörténet.“ III. R.

VIII. o. 4 óra. — Magyarország oknyomozó története. — K. k. Horváth M. „Magyarok története.“ Pest, 1868.

Mennyiségtan.

I. o. 4 óra. — Számтан: A tizes számrendszer. Az alsóbb fokú négy művelet nevezetlen és megnevezett egész számokkal, különös tekintettel a nagyobb számokkal való műveletek begyakorlására. A közéletben leggyakrabban előforduló mértékek és pénz nemek megismertetése és begyakorlása. A számok oszthatósága. A közönséges törtekkel való négy alsó művelet kiváló tekintettel a fejszámolásra. A kettes tétel — K. k. Dr. Lutter Nándor „A mennyiségtan elemei.“ I. r. Pest, 1870.

Mértan: Pont, vonalak, szögek, egyenközű vonalak, a háromszögek és egyenközények szerkesztése s főbb tulajdonságaik megismertetése. — K. k. Mocnik — Szabóky „A mértani nézlettan.“ I. r. Pest, 1870.

II. o. 4 óra. — Számтан: A törtszámok tanának ismétlése. Tizedes törtek. Olasz gyakorlat. A rövidített szorzás és osztás. Az arányok és aránylatok főbb tulajdonságai. Az egyszerű hármasszabály egész és törtszámokra alkalmazva. Százalék számítás. — K. k. mint az I. oszt. II. r.

Mértan: Siktan. A négyzetek, egyenközények, háromszögek és sok szögek területszámítása. Az idomok átalakításának egyszerűbb esetei. A háromszögek alakjának meghatározása. A körre vonatkozó szerkesztések. A kör kerület- és területszámítása. — K. k. mint az I. oszt. I. és II. r.

III. o. 3 óra. — Számтан: Az összetett arányok és aránylatok. Az összetett hármasszabály. Kamatszámítás. Társaságsszabály. — K. k. Dr. Lutter N. „A mennyiségtan elemei.“ III. r. Pest, 1870.

Mértan: Tértan. Az egyenes vonalak és síklapok kölcsönös fekvése. A szögletek. A szögletes testek megismertetése, fölület- és térfogat-számítások. — K. k. Mocnik, — Szabóky „Mértani nézlettan.“ II. r.

IV. o. 3 óra. — Számтан: A betűszámtan elemei. A négy alsóbbfokú művelet egész számokkal. A számok oszthatóságának rövid elmélete. A négy alsóbbfokú művelet törtszámokkal. Első fokú egyenletek egy ismeretlen mennyiséggel. Az aránylatok tana és ennek kapcsán a hármasszabály, társaság-láncszabály megalapítása és ismételt be-

gyakorlása. — K. k. Dr. Lutter N. „Mennyiségtan.“ Pest, 1870.

Mértan: Tértan. A gömbölyű testek megismertetése, fölület- és térfogat számításuk. — K. k. mint a III. oszt.

V. o. 4 óra. — Betűszámtan: A négy alpművelet ismétlése után a hatványozási és gyökfejtési műveletek, első fokú egyenletek egy és több ismeretlen mennyiséggel.

Mértan: Sikkértan. A szabályos sokszögek és a kör kerület és terület számításáig. — K. k. Dr. Lutter N. „Mennyiségtan.“ I. R. Számtan. II. r. Mértan. Pest, 1866.

VI. o. 4 óra. — Betűszámtan: A másodfokú egyenletek egy ismeretlen mennyiséggel. Logarithmusok. — K. k. mint az 5-ben.

Mértan: A sikkértan ismétlése, kiegészítése és befejezése. Síkháromszög tan számos példával. — K. k. mint az V. osztályban.

VII. o. 3 óra. — Betűszámtan: A szám és mértani haladványok, és ezek kapcsán a kamat-kamat, járadék- és törlesztési számítások. A határozatlan egyenletek, egybevetés tan. Newton 2 tagú tantéte.

Mértan: Térmértan és gömbháromszög tan. — K. k. mint a VI. osztályban.

VIII. o. 4 óra. — Betűszámtan ismétlése mellett mértanból; gömbháromszög tan, a betűszám tan alkalmazása a mértanra, és a sík elemző mértan alapvonalai. — K. k. mint az V. osztályban.

Természetráajz.

I. o. 2 óra. — Állattan. — K. k. „A természetrajz elemei.“ Dr. Pokorny Alajos, átdolgozta Dr. Dékány Ráfael. Pest, 1872.

II. o. 2 óra. — Az évfolyam téli szakában: Ásványtan, a nyáriban: Növénytan. — K. k. mint az I. osztályban. II. és III. r.

V. o. 3. óra. — Ásvány- és növénytan. — K. k. Mihálka A. „Ásványtan“, ugyanattól „Növénytan.“ Pest, 1865.

VI. o. 2 óra. — Állattan. — K. k. Mihálka A., átdolgozta Pap János „Állattan.“ Pest, 1873.

Természettan.

III. o. 3 óra. — A testek közönséges tulajdonságai, halmaz állapot. A testeknek leglényegesebb belkülönbségei, u. m. az egyszerű testek, savak, aljak és a sók fogalma, a mennyiben arra a villámtannál szükség van. Hőtan. Légköri csapadékok. Delejesség. Villamosság kísérletekkel. — K. k. „Természettan algymnasiumok számára.“ Pisko J. L. magyaritá Kühn Rajmund Lajos. Pest, 1870.

IV. o. 4 óra. — Az év első felében befejeztetett a természettan, illetőleg tárgyalattak: a testek egyensúly- és mozgástana, hangtan és láttan kísérletekkel. — K. k. Dr. Lutter Nándor „A természettan elemei.“ Pest, 1871.

VII. o. 4 óra. — A testek általános tulajdonai. Az erőműtan, a rezgő és hullámzó mozgás törvényei és a

hangtan, a mennyiségtan s a kísérletek alapján. — K. k. Subic S. „Természettan“, fordították Kruesz K. és Kühn R. Pest, 1866.

VIII. o. 3 óra. — A láttan, hőtán, delejesség, villamosság és légtünettán, a mennyiségtan s a kísérletek alapján. — K. k. mint a VII. osztályban.

Mennyiségtani földrajz.

VIII. o. 2 óra. — Mennyiségtani földrajz alapvonalai. K. k. Berecz A. Pest, 1870.

Vegyten.

IV. o. 4 óra. A tanév második felében adatott elő mint külön tanulmány. Nevezetesen: Egyszerű és összetett testek. Vegytörvények. Vegyszámítan. A természetben, vagy a közéletben előforduló érdekesebb anyagoknak tüzetesebb tárgyalása lehetőleg az egyfajú sorok alapján, kísérletekkel felvilágosítva. Havonként egy vegyszámítan iskolai dolgozat. — K. k. Dr. Dékány Ráfeel „A vegyten elemei.“ Pest, 1872.

VI. o. 2 óra. — A vegysuly, paránysuly, tömecsuly, vegyértékesség, a térfogati viszonyok és ezek törvényei kísérletekkel bebizonyítva. A különféle vegyképletek és az azokra vonatkozó nézetek. Az elemek és a nevezetesebb vegyek, tekintettel azok vegybontására. — K. k. „A vegyten alapvonalai.“ — Dr. Kruesz K. után átdolgozata Fehér Ipoly. Pest, 1872.

Bölcsészet.

VII. o. 2 óra — Tapasztalati lélektan. — K. k. „Bölcsészet.“ Irta Purgstaller. Pest, 1862.

VIII. o. 2 óra. — Gondolkodástan. — K. k. mint a VII. osztályban.

Rajz.

I. o. 4 óra. — Mértani rajz szabad kézzel körző és vonalzó nélkül. Az évfolyam I. felében a tanulók a táblára rajzolt egyszerű idomokat (egyenes és görbe vonalak, szögek stb.) utánrajzolták; az év második felében sodrony- és famin-ták után rajzoltak. (egyenes vonal, egyenközű vonalak, derékszög, három — négy — többszög, körlap, henger, gúla, kúp, gömb stb.)

II. o. 4 óra. — Mértani rajz hetenkint 2 órában. Szerkesztés körzővel és vonalzóval párhuzamosan a síkmértan előadásával. — Szabadkézi rajz, hetenkint 2 órában: körrajzok az emberi fej egyes részeitől kezdve.

III. o. 4 óra. — Mértani rajz összhangzatban a mértani alaktan tanításával, hetenkinti 2 órában. — Szabadkézi rajz: hetenkint 2 órában. Az emberi fej-rajzolásnak folytatása. Az árnyékolás kezdete minták után. Ékitmények rajzolása.

IV. o. 4 óra. — Szabadkézi rajz: nagyobb fejminták. Egész emberi alakok. Ékitmények.

Szépírás.

I. II. osztályban: hetenkint 1—1 órában.

Testgyakorlás.

I.—IV. osztályban: hetenkint 2 órában: Szabadgyakorlatok. Rendgyakorlatok. Eszközökön való gyakorlatok. Eszközökkel való gyakorlatok. A gyakorlatok oly módon beosztva, hogy minden egyes órában a tanulók egész teste igénybe vétetett.

V—VIII. osztályban hetenkinti 2 órában. A szabadrend-eszközökön és eszközökkel való gyakorlatok folytattak kiváló tekintettel a katonai gyakorlatokra.

VIII.

A tanév folytán kidolgozott feladványok.

Magyar nyelven.

V. osztályban: 1) Levél, melyben a szülőkkel a tanév megkezdését tudatjuk. 2) Petőfi S. „Hazámban“ című költeményéből a hasonképek kikeresése. 3) A puszta lak. (Szórajz.) 4) A szerénység disze az ifjúnak. (Körmondatt.) 5) Az agár és fiai, Fáy után. (Mese.) 6) Bérbeadási szerződés. (Polgári ügyirat.) 7) Folyamodvány tandíj elengedésért. 8) A vas alkalmazása a közéletben. 6) Májusi regg. (Jambusokban.) 10) A hazaszeretet s bátorság. (Értélemezés.) 11) Dugovics Titus halála. (Tört. rajz.) 12) Az égiháború. (Leírás.)

VI. osztályban: 1) Gr. Teleki Józ. „Aranka Györgyhöz“ irt költeményben a fő- s mellékhangsúlyok megjelölése. 2) Fáy A. „Rendithetlen hazafi“ szétszedett költeményének 5-ös jambusokba visszahelyezése. 3) Szemere Pál „Emlékezet“ ének prózába áttétele. 4) Új évi üdvözlés. (Versekben.) 5) Kecskemét leírása. 6) A fűz és cser. (Versekbe áttett

mese.) 7) A természetiek tanulmányozása Istenhez vezet. (Elmélekedés.) 8) Vörösmarty halálára. (Sirirat.) 9) A tavasz. (Trochacuskban.) 10) A szivárvány. (Leírás.) 11) Botond monda. (Verseben kidolgozva.) 12) Hajnalban. (Költői leírás.)

VII. osztályban: 1) Vörösmarty „Hontalan“ ának áttétele prózába. 2) Őszszel. (Dal.) 3) A hazaszeretet. (Fejlesztés.) 4) Vigasztaló levél. 5) „A szerénység.“ Fáy A.-tól. (Verseben kidolgozás.) 6) Tetteket és nem szavakat kíván a haza tőlünk. (Értélemezés.) 7) Az áldomás. (Magyar cietkép.) 8) „Minden országnak támasza és talpköve a tiszta erkölcs. Berzs. (Szónoki bővítés.) 9) Bucsubeszéd a tanév végén. 10) Nem születés, hanem a tudomány tesz nemessé. (Értélemezés.)

VIII. osztályban: 1) Gondolatok a tanév kezdetén. 2) Mért hasznos az ősök dicső példáira visszatekinteni? 3) Besseney György. (Élet- s jellemrajz.) 4) A temető télen. (Szórajz.) 5) A cigány. (Alakrajz.) 6) A tétlen dúsak nem

lehetnek boldogok. (Értekezés.) 7) Az árva fiú. (Elbeszélés.) 8) Önérzet és gőg. (Kifejtés.) 9) Mátyás királyvá választása. (Tört. leírás.) 10) Hunyor és Magyar mondája.

Német nyelven.

V. Fordítás.

VI. Fordítás, polgári ügyiratok, levelezés, elbeszélések és költemények áttétele prózába.

VII. Fordítás, költemények átalakítása és mint szabad dolgozatok: 1) Der Frühling. (Beschreibung.) 2) Brief an die Eltern zum neuen Jahr. 3) In der Noth erkennt man

den wahren Freund. (Erzählung.) 4) Das Alter soll man ehren. (Abhandlung.) 5) Auf dem Kirchhof. (Beschreibung.) 6) Vergleichung des Menschen mit dem Baume.

VIII. Fordítás, költemények átalakítása és mint szabad dolgozatok: 1) Die Lustseiten des Landlebens. (Beschreibung.) 2) Über das Studium der classischen Sprachen. (Abhandlung.) 3) Eine Feuerbrunst. (Beschreibung.) 4) Der Dieb und der Verleumder. (Parallele.) 5) Das menschliche Leben mit den vier Jahreszeiten verglichen. 6) Worin besteht die wahre Freundschaft. (Abhandlung.) 7) Man soll den Tag nicht vor dem Abend loben. (Abhandlung.) 8) Der heitere Greis. (Characterschilderung.)

IX.

Tanári kar.

1) **Polák Ede**, kegyes tanítórendi áldozár, tiszteleti kormánytanácsnok, szépműv. és bölcsészeti tudor, a magy. kir. term. tudományi társulat rendes tagja, igazgató, rendes tanár, tanította a természettant 7. és 8. osztályban hetenkinti 7 órában. — Tanárkodásának évszáma 34.

2) **Kutserik Sándor**, kegyes tanítórendi áldozár, rendes tanár, tanította a latin nyelvet 6., 7. és 8. osztályban hetenkinti 15 órában. — Tanárkodásának évszáma 45.

3) **Végh kal. József**, kegyes tanítórendi áldozár, szépműv. és bölcsészeti tudor, rendes tanár, 5 oszt. főnöke, tanította a latin nyelvet 5., a mennyiségtant 4., 5. s a bölcsészetet 7. és 8. osztályban hetenkinti 17 órában. — Tanárkodásának évszáma 33.

4) **Való kal. József**, kegyes tanítórendi áldozár, szépműv. és bölcsészeti tudor, a k. m. term. tudom. s a m. történ. társulat rendes tagja, rendes tanár, 6. oszt. főnöke, tanította a latin nyelvet 4., a mennyiségtani földrajzot 8. s a mennyiségtant 6., 7. és 8. osztályban hetenkinti 17 órában. — Tanárkodásának évszáma 32.

5) **Váry Gellérd**, kegyes tanítórendi áldozár, rendes tanár, hitszónok, 8. oszt. főnöke, tanította a hittant 5., 6., 7., 8. és a görög nyelvet 6., 7. s 8. osztályban hetenkinti 17 órában. — Tanárkodásának évszáma 12.

6) **Vajda Gyula**, kegyes tanítórendi áldozár, rendes tanár, a gymnasiumi könyvtár öre, tanította a földrajzot 1., 2. s a történelmet 5., 6., 7. és 8. osztályban hetenkinti 17 órában. — Tanárkodásának évszáma 8.

7) **Gyöngyösy István**, kegyes tanítórendi áldozár, tanár, 7 oszt. főnöke, s a természetrajzi gyűjtemények öre, tanította a magyar nyelvet s irodalmat 5., 6., 7., 8. és a természetrajzot 5. s 6. osztályban hetenkinti 17 órában. — Tanárkodásának évszáma 3.

8) **Feld Vilmos**, kegyes tanítórendi áldozár, tanár, 1 oszt. főnöke, hit-elemző, a természettani szertár öre, tanította a hittant 1., 2., 3., 4., a mennyiségtant 1., a termé-

szettant 3. s a vegytant 6. osztályban hetenkinti 17 órában. — Tanárkodásának évszáma 5.

9) **Balácsi József**, kegyes tanítórendi áldozár, tanár, 3. oszt. főnöke, tanította a magyar nyelvet 2., a latin nyelvet 3. s a német nyelvet 3., 5., 6., 7. s 8. osztályban hetenkinti 18 órában. — Tanárkodásának évszáma 4.

10) **Szilágyi Adolf**, kegyes tanítórendi áldozár, tanár 2. osztály főnöke, a k. m. term. tudom. társulat rendes tagja, tanította a magyar nyelvet 4., a latin- és német nyelvet 2. s a mennyiségtant 2., 3. osztályban hetenkinti 18 órában. Tanárkodásának évszáma 4.

11) **Páthy Károly**, ünnepélyes fogadalmat tett kegyes tanítórendi tag, tanár, a k. m. term. tudom. társulat rendes tagja, 4. oszt. főnöke s az ifjúsági könyvtár öre, tanította a magyar nyelvet 3., a latin nyelvet 1., a görög nyelvet 5., a vegy- és természettant 4. osztályban, hetenkinti 18 órában. — Tanárkodásának évszáma 3.

12) **Lád Károly**, kegyes tanítórendi tag, tanár, tanította a magyar nyelvet 1., a német nyelvet 1., 4., a földrajzot 3., a történelmet 3., 4. s a természetrajzot 1., 2. osztályban hetenkinti 17 órában. — Tanárkodásának évszáma 2.

13) **Pataky Imre**, világi, tanította a rajzot 3. és 4. osztályban hetenkinti 8, a kegyes tanítórendi papnövédekénél s azon tanulóknál, kikre nézve a rajz rendkívüli tárgy volt, hetenkinti 2—2 órában.

14) **Angyal Béla**, világi, tanította a rajzot 1. 2. osztályban hetenkinti 8 órában.

15) **Baumgartner János**, világi, tanította a műéneket és zenét mind a kezdőknél, mind a haladóknál hetenkinti 8 órában.

16) **Schindler Bernát**, világi, tanította a francia nyelvet mind a kezdőknél, mind a haladóknál hetenkinti 2—2 órában.

Az olasz nyelvet tanította nt. Váry Gellérd tanár úr hetenkinti 1 órában.

A szépírásban hetenkinti egy-egy órában az 1. és 2. oszt. tanulókat t. Lád Károly tanár úr gyakorolta.

A gyorsírást hetenkinti 1 órában a haladottaknál

szivességből tanította tek. Dr. Schwarz László úr, a kezdőknél Mach János k. r. p. n. és Bódogh János 8. oszt. tanulók.

A tornászatban a főgymnasium növendékeit gyakorolta Kecskés Pál úr, elemi- s okl. torna-tanító.

X.

Érdemsorozati jegyek.

Az erkölcsi viselet jelzésére: példás = (kitűnő), dicséretes = (jeles), jó, törvényszerű, kevésbé törvényszerű = (I.-rendű), nem törvényszerű = (II.-rendű.)

A szorgalomra nézve: 1 = ernyedetlen = (kit.), 2 = kitartó, 3 = kellő, 4 = hanyatló, = (I.-r.), 5 = csekély = (II.-r.), 6 = semmi = (III.-r.)

A tanulmányi előmenetelre nézve: 1 = kit., 2 = jel., 3 = jó, 4 = elégséges = (I.-r.), 5 = elégtelen = (II.-r.) 6 = semmi vagy rossz = (III.-r.)

Az általános osztályzat jegyei ezek: kitűnő, jeles, I.-rendű, II.-rendű, III.-rendű. Az általános kitűnő osztályzatnak legnagyobb foka: minden tárgyból kitűnő, legkisebbik: csupa kitűnő két jelessel. A jelesnek legnagyobb foka: csupa kitűnő s egy tárgyból jó; legkisebbik: csupa jeles egy jó. Az elsőrendűnek legnagyobb foka: csupa kitűnő és egy elégséges; legkisebbik: csupa elégséges. A másodrendű: egyetlenegy elégtelen, s a harmadrendű: egyetlenegy rossz vagy semmi osztályjegyből származik.

XI.

Az érdemsorozatban előforduló rövidítések jelentménye.

G. k. v. = görög keleti vallású, ág. v. = ágostai vallású, héb. = héber, k. r. p. n. = kegyesrendi papnövendék, sz. f. r. p. n. = szentferenczrendi papnövendék, péld. = példás, dics. = dicséretes, törv. = törvényszerű, k. törv. = kevésbé törvényszerű.

XII.

A kecskeméti kegyesrendi főgymnasium ifúságának érdemszerinti sorozata.

VIII. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Erkölcsei viselet	Rendes tantárgyak											Rendkívüli tantárgyak			
		Szorgalom	Hittan	Magyar nyelv és irod.-fort.	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Mennyiség-tani földrajz	Történelem	Mennyiség-tan	Természettan	Bölcsészet	Testgyakorlat	Rajz	Művészet	Általános sorozat
Ács Antal, k. r. p. n.	péld.	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	—	1	1	kit.
Bartos József, k. r. p. n.	dics.	2	1	1	2	1	1	2	1	2	2	2	—	1	2	jel.
Bánó Imre	törv.	4	2	4	4	3	4	4	4	4	4	4	4	—	2	e.-r.
Bódogh János	törv.	4	2	4	4	2	4	3	3	4	3	2	3	—	—	e.-r.
Bozó Gábor	dics.	4	2	4	4	3	3	2	4	2	3	2	1	—	—	e.-r.
Deutsch Fülöp, héb.	dics.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	kit.
Erharth Pál, k. r. p. n.	dics.	2	1	2	2	1	2	2	1	2	1	2	—	1	2	jel.
Fehérváry István, k. r. p. n.	dics.	2	1	2	2	1	2	2	2	3	2	2	—	1	—	jel.
Gruber József, öszt. dij.	jó	4	2	2	3	3	4	3	4	4	3	3	1	—	—	e.-r.
10. Gyenes László	péld.	2	1	1	3	1	2	1	1	1	1	1	2	—	—	jel.
Hajagos József	törv.	3	1	3	3	2	3	2	2	2	1	1	—	—	—	e.-r.
Hartmann Márton	dics.	3	2	3	3	3	4	2	2	2	4	3	1	—	—	e.-r.
Járvás Mihály	jó	3	1	2	3	2	4	3	2	3	3	2	4	—	—	e.-r.
Kállay Endre	jó	4	1	4	4	2	4	3	4	4	4	3	3	—	—	e.-r.
15. Keller Ferencz, k. r. p. n.	dics.	2	1	2	2	1	1	2	2	2	2	2	—	1	—	jel.
Kovács Gáspár	dics.	4	1	4	4	2	4	3	3	3	3	2	1	1	—	e.-r.
Lajszky Lajos, k. r. p. n.	dics.	2	1	1	2	1	1	2	1	2	1	2	—	1	2	jel.
Lipóczy István	dics.	4	1	4	4	2	4	3	4	3	4	3	1	—	—	e.-r.
Ludvigh Sándor	jó	4	2	4	4	3	4	3	4	4	4	4	3	—	—	e.-r.
20. Mach János, k. r. p. n.	dics.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	kit.
Millmann József	dics.	3	1	1	3	1	3	3	3	3	2	3	1	—	—	e.-r.
Miló Elek	dics.	3	2	2	2	3	3	3	2	3	3	2	1	—	—	e.-r.
Muzsik Lajos	jó	3	1	2	3	2	3	3	2	3	2	2	1	—	—	e.-r.
Novák Béla, k. r. p. n.	dics.	2	1	1	2	1	2	2	2	2	2	2	—	1	1	jel.
25. Pauer János, k. r. p. n.	dics.	3	1	2	2	1	2	2	3	2	1	3	—	1	1	e.-r.
Pálinkás Vilmos	törv.	4	2	4	4	3	4	3	4	3	3	4	2	—	—	e.-r.
Plander Pál, k. r. p. n.	dics.	2	1	1	2	1	2	2	2	2	1	2	—	1	1	jel.
Schichmann Endre, k. r. p. n.	péld.	2	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2	—	1	1	jel.
Simonsics György, k. r. p. n.	dics.	2	1	1	2	1	2	1	2	2	1	2	—	1	1	jel.
30. Stugel József	péld.	3	1	2	3	2	4	2	2	2	2	2	1	—	1	e.-r.
Szabados János	dics.	4	1	3	4	2	4	3	2	4	3	3	4	1	2	e.-r.
Szilvásy János	jó	4	1	3	4	2	4	3	4	4	4	3	2	—	—	e.-r.
Tóth Lajos	törv.	3	1	3	3	2	4	2	3	3	4	2	4	—	—	e.-r.
Vass Pál	dics.	2	1	1	3	1	2	1	1	2	1	2	1	—	—	jel.
35. Vékony József, k. r. p. n.	péld.	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	—	1	1	kit.
Zachar Gyula, k. r. p. n.	dics.	2	1	1	2	1	2	2	2	2	1	2	—	1	—	jel.

Kimaradt: Balog János. — Tanodát változtatott: Vasváry Zoltán, Weinmann István. — Meghalt: Csató Ágoston, k. r. p. n.

Összesen: 40.

VII. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Erkölcsi viselet	Szorgalom	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak		Általános sorozat
			Hitán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Földrajz és történelem	Mennyiségtan	Természettan	Bölcsészettan	Testgyakorlat	Rajz	Művészet	
Augustin Jenő	jó	3	1	1	3	1	1	1	3	1	1	2	—	—	e.-r.
Bajáky Elek	jó	4	2	3	4	3	4	3	4	3	4	2	—	3	e.-r.
Blaskovits Gyula, ág. v.	törv.	5	2	3	5	3	4	3	4	4	4	2	—	—	m.-r.
Christmann Sándor	dics.	2	1	1	2	2	2	1	2	1	2	3	—	—	jel.
5. Dékány Lajos	péld.	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	—	—	kit.
Fehér János	dics.	2	1	2	3	1	2	2	2	2	2	2	—	—	jel.
Gyenes Bertalan	péld.	2	1	1	2	1	2	1	2	1	1	—	—	—	jel.
Hornyik József.	dics.	3	1	2	4	2	3	3	3	3	3	1	—	1	e.-r.
Ihász Aladár	dics.	3	1	1	3	1	3	1	2	1	2	2	—	—	e.-r.
10. Ivicz István	jó	4	1	2	4	1	4	2	4	2	2	4	—	—	e.-r.
Juhász István, g. k. v.	péld.	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1	—	kit.
Juhász Ferencz	törv.	4	2	4	4	2	4	4	3	4	4	4	—	—	e.-r.
Kapás Arnold, sz. f. r. n.	dics.	3	1	3	3	2	4	3	4	3	3	—	—	—	e.-r.
Károly József, k. r. p. n.	dics.	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	—	2	—	kit.
15. Kiss Sándor, k. r. p. n.	dics.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	—	2	1	kit.
Klopp Károly	péld.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	—	kit.
Kovács Sándor.	jó	4	2	3	4	2	4	3	4	3	4	2	—	—	e.-r.
Lőrinczy Kálmán, k. r. p. n.	dics.	2	1	2	2	1	2	2	2	1	2	—	2	—	jel.
Pajduk Ferencz	törv.	3	2	2	4	2	4	2	3	2	3	4	—	—	e.-r.
20. Perger József, k. r. p. n.	dics.	2	1	1	2	1	2	2	1	1	1	—	2	1	jel.
Pintér Kálmán, k. r. p. n.	dics.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	—	1	1	kit.
Prikkel Gyula	dics.	4	2	2	4	3	4	4	4	3	3	1	—	—	e.-r.
Rappay Ignác, k. r. p. n.	dics.	2	1	1	2	1	2	1	2	1	2	—	2	2	jel.
Rauchbauer József, k. r. p. n.	dics.	2	1	2	2	1	2	2	2	1	2	—	2	2	jel.
25. Sárhegyi Lajos, k. r. p. n.	dics.	2	1	1	2	1	2	1	2	1	2	—	1	1	jel.
Timár Péter, k. r. p. n.	dics.	2	1	2	2	1	2	2	2	2	2	—	2	—	jel.
Tulcsik Gyula, k. r. p. n.	dics.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	—	2	1	kit.
Vajda Ferencz, k. r. p. n.	péld.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	—	1	1	kit.
Wieland József.	péld.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	—	—	kit.

Kimaradtak: Gondy Károly, Keserű Balázs.

Összesen: 31.

VI. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Erkölcsi viselet	Rendes tantárgyak											Rendkívüli tantárgyak		Általános sorozat
		Szorgalom	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Földrajz és történelem	Természetrajz	Mennyiségtan	Vegytan	Testgyakorlat	Rajz	Műének	
Fischmann József, héb.	dics.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	3	—	—	kit.
Fodor Mihály	dics.	2	1	2	3	1	2	1	1	2	1	1	1	—	jel.
Goldberger Sándor, héb.	dics.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	3	—	—	kit.
Hévizi János	jó	3	1	2	4	1	3	1	1	3	1	1	—	2	e.-r.
5. Klein Mór, héb.	jó	2	1	2	3	1	2	1	1	1	1	3	—	—	jel.
Kocsis József	péld.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	kit.
Kohn Adolf, héb.	jó	1	1	2	3	1	1	1	1	2	1	1	—	—	jel.
Mattanovics György	dics.	4	2	4	4	4	3	4	4	4	3	1	—	—	e.-r.
Molnár László	dics.	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	—	—	kit.
10. Ortmayer Aladár	dics.	1	1	1	2	1	1	1	1	2	1	2	—	—	kit.
Pakos János	jó	3	1	2	3	2	2	1	2	3	2	—	—	—	e.-r.
Révay György	dics.	2	1	1	3	1	2	1	1	2	1	1	1	—	jel.
Rziha Emil	jó	4	2	4	4	3	3	4	4	3	3	1	—	—	e.-r.
Szabó József	jó	4	2	4	4	3	4	3	3	4	2	1	—	—	e.-r.
15. Tóth István	jó	3	1	4	3	3	4	1	2	2	2	1	2	1	e.-r.
Trungel János	péld.	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	2	—	—	kit.
Volánszky Ferencz	jó	3	1	3	3	2	4	2	4	3	2	2	—	—	e.-r.

Kimaradt: Szomor Aurél.

Összesen: 18.

V. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Erkölcsi viselet	Rendes tantárgyak										Rendkívüli tantárgyak		Általános sorozat
		Szorgalom	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Német nyelv	Földrajz és történelem	Természettan	Mennyiségtan	Testgyakorlat	Rajz	Művészet	
Augusztin Miklós.	k. törv.	5	2	2	3	5	2	3	4	4	5	—	—	m.-r.
Banó Imre	törv.	5	2	3	4	5	4	3	3	4	2	—	—	m.-r.
Bába Ferencz	k. törv.	5	3	4	5	5	4	3	4	5	5	—	—	m.-r.
Biró János	dics.	2	1	1	2	1	2	1	1	2	3	—	—	jel.
5. Bontó Gergely	dics.	2	1	1	2	3	2	1	2	2	3	—	—	jel.
Dékány László	dics.	3	1	2	3	3	3	1	2	2	1	3	—	e.-r.
Gótsch Antal	jó	4	2	3	4	4	4	3	3	4	3	—	—	e.-r.
Harmat Sándor	jó	5	2	4	5	5	4	3	3	5	3	—	—	m.-r.
Kocsis Ferencz	dics.	2	1	1	2	2	2	2	1	2	3	—	—	jel.
10. Kressák Lajos, ág. v.	jó	5	2	2	3	4	3	2	3	5	3	—	—	m.-r.
Lénárt Mihály	jó	5	2	4	5	4	4	3	3	5	3	—	—	m.-r.
Lipóczi Ferencz	jó	5	2	3	5	5	4	4	4	4	3	—	—	m.-r.
Márk Balázs	dics.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	—	—	kit.
Rajzinger József	törv.	5	3	4	5	5	4	4	4	4	3	—	—	m.-r.
15. Seres István	jó	5	2	3	5	4	4	3	4	5	2	—	—	m.-r.
Szekeres Ferencz	k. törv.	5	3	4	4	5	4	4	4	5	—	—	—	m.-r.
Szirmák Béla	jó	2	1	1	2	2	3	1	1	2	1	3	—	jel.
Szivák János	dics.	1	1	1	1	1	2	1	1	2	3	—	—	kit.
Tábi László	jó	5	2	4	5	4	4	4	3	5	2	—	—	m.-r.
20. Ulrich Anzelm, ism.	törv.	4	2	3	4	4	4	4	3	4	—	—	—	e.-r.
Ulrich László	törv.	5	2	4	5	4	4	3	4	5	2	—	—	m.-r.

Kimaradtak: Búzás János, Sánta Imre, Tajcsék Ferencz, Vereb Alajos.

Összesen: 25.

IV. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Erkölcsei viselet	Rendes tantárgyak										Rend- kívüli tantárgy	Általános sorozat
		Szorgalom	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történelem	Mennyiségtan	Természettan és vegytan	Rajz	Testgyakorlat		
Basa László	jó	3	1	3	3	2	2	3	3	1	3	—	e.-r.
Bánó József	jó	4	1	4	4	4	3	4	3	4	4	—	e.-r.
Bingert Ferencz	törv.	5	2	4	5	4	4	5	4	1	1	2	m.-r.
Csorba Pál	dics.	3	1	3	4	3	2	2	2	1	1	—	e.-r.
5. Feimer Jakab	jó	3	1	4	4	1	2	3	2	2	2	—	e.-r.
Hajagos Elek	dics.	2	1	1	3	2	1	1	1	3	2	2	jel.
Illés László	jó	2	1	2	2	2	2	2	2	1	3	—	jel.
Kovács József	törv.	5	2	5	4	4	4	2	4	5	4	—	m.-r.
Kubinyi András	jó	4	1	4	4	4	3	4	3	3	2	—	e.-r.
10. Machleid Gyula	dics.	1	1	1	2	1	2	1	1	2	4	1	kit.
Makay Győző	jó	3	1	3	4	4	2	3	2	4	2	—	e.-r.
Makay Zoltán	jó	4	2	3	4	4	3	4	3	4	4	2	e.-r.
Ország Péter, ism.	dics.	3	1	3	3	4	3	4	3	1	2	—	e.-r.
Ortner János, kat. öszt. díj.	törv.	3	1	3	4	2	3	3	3	3	2	—	e.-r.
15. Rabcsányi István	dics.	2	1	3	1	2	2	2	1	4	1	1	jel.
Sáfrán József	dics.	2	1	3	2	2	1	2	2	2	3	—	jel.
Sipos Károly	törv.	4	1	4	4	4	2	4	3	2	2	—	e.-r.
Szabó János	dics.	3	1	3	4	4	1	2	3	3	2	—	e.-r.
Szent-Gályi Béla	dics.	3	1	3	4	2	1	3	1	4	—	1	e.-r.
20. Szőke Ágoston, ism.	dics.	2	1	2	2	2	2	3	2	1	1	—	jel.
Tóth Gergely	jó	4	1	4	3	4	2	2	4	4	4	—	e.-r.
Tóth Géza	k. törv.	5	1	4	5	4	2	5	4	4	4	—	m.-r.
Weisz Sámuel, héb.	dics.	1	1	1	1	1	1	2	2	3	—	—	kit.
Zolnay Vilmos	péld.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	2	—	kit.

Magántanulásra léptek: Lehotay Mihály, Veszeloyszky Gyula.

Összesen: 26.

III. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Erkölcsei viselet	Rendes tantárgyak											Rend- kívüli tantárgy	Általános sorozat
		Szorgalom	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Földrajz	Történelem	Meenyiségstan	Természettan	Testgyakorlat	Rajz		
Árva Sándor	dics.	3	2	3	3	2	3	3	4	3	—	4	—	e.-r.
Berente István, ism.	dics.	4	1	4	4	4	3	3	4	3	2	4	—	e.-r.
Blaskovics Antal	jó	4	2	4	4	4	3	3	4	4	4	4	1	e.-r.
Bódogh Mihály	jó	3	1	3	2	1	1	1	3	1	4	3	—	e.-r.
5. Csulyok Béla	péld.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	—	kit.
Dékány Menyhért	jó	5	2	4	4	4	2	3	5	4	3	4	—	m.-r.
Fiala János	törv.	3	2	4	3	2	3	3	3	2	4	3	—	e.-r.
Járvás József	dics.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3	—	kit.
Jurenák Béla, ág. v.	dics.	4	3	4	4	4	2	3	3	2	2	4	—	e.-r.
10. Keller Ágoston, héb. ism.	törv.	3	3	3	3	1	3	3	4	4	3	3	—	e.-r.
Kovács Antal	dics.	4	2	4	4	3	3	3	4	3	1	3	2	e.-r.
Paksi Gergely	dics.	4	1	4	4	3	2	3	4	2	3	4	—	e.-r.
Papp László	jó	4	2	4	4	3	3	3	4	3	3	4	—	e.-r.
Páthy József	dics.	3	1	2	3	3	2	2	1	2	2	2	1	e.-r.
15. Spitzer Imre, héb.	jó	3	3	2	3	2	2	2	2	1	—	4	—	e.-r.
Szabó Ferencz	dics.	3	2	2	3	3	2	1	2	2	4	2	2	e.-r.
Szabó Károly	dics.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	kit.
Szűcs Lajos	jó	3	1	1	3	2	2	1	3	1	1	3	1	e.-r.
Tóth Lajos	dics.	4	1	4	4	3	2	2	4	3	2	4	—	e.-r.
20. Uhrin Endre	törv.	3	1	3	2	2	1	1	4	2	2	4	—	e.-r.
Uhrin Imre	törv.	3	1	3	3	3	1	1	4	2	2	5	—	e.-r.

Vizsgálat nélkül maradt: Winkler Vilmos, héb.

Összesen: 22.

II. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Erdőcsi viselet	Rendes tantárgyak											Hend- kívül tantárgy	Általános sorozat
		Nzorgalom	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Földrajz	Számítás és néz- leti mértan	Természettan	Szépíráás	Rajz	Testgyakorlat		
Balogh Iván	jó	4	1	4	3	4	3	4	3	3	4	2	—	e.-r.
Barta György	jó	5	2	4	5	4	4	4	4	3	4	4	—	m.-r.
Bánó Antal	törv.	5	2	4	4	4	3	5	3	4	4	5	—	m.-r.
Bencsik Antal	dics.	4	2	3	4	3	3	4	3	1	3	3	—	e.-r.
5. Biró István	törv.	5	3	4	4	4	4	5	3	3	1	3	1	m.-r.
Csósz Pál	jó	4	1	3	4	4	2	4	3	3	4	3	—	e.-r.
Erdélyi Ferencz	jó	2	1	2	2	2	2	2	2	2	4	1	1	jel.
Fodor Antal	dics.	3	1	3	3	3	2	3	2	1	2	3	—	e.-r.
Gallasz József, ism.	péld.	4	1	3	4	4	3	3	3	3	2	2	—	e.-r.
10. Hajagos Béla	dics.	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	2	—	kit.
Hajagos Gáspár	jó	4	1	3	4	3	2	4	3	2	2	2	2	e.-r.
Hajagos Károly	dics.	3	1	1	3	2	2	2	3	1	1	2	2	e.-r.
Hajdzsán János, g. k.	jó	4	2	4	3	4	4	3	3	4	4	3	—	e.-r.
Hirsch Pál, héb.	jó	3	2	1	3	3	1	2	2	2	3	2	—	e.-r.
15. Kakuja Mihály	péld.	2	1	2	2	2	1	2	2	2	3	2	—	jel.
Kecskeméti Sándor, héb.	dics.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	2	—	kit.
Klein Miksa, héb.	jó	2	3	1	1	1	1	1	2	1	4	2	—	jel.
Kocsis György	törv.	4	3	4	4	4	4	4	4	3	4	4	3	e.-r.
Szabó Ferencz	törv.	5	4	4	4	5	4	5	4	2	1	2	—	m.-r.
20. Szekeres Antal	jó	4	2	4	3	3	4	2	3	3	3	1	—	e.-r.
Tóth Gábor	jó	4	1	4	4	4	4	4	4	2	4	3	—	e.-r.
Tóth József	jó	4	3	4	4	4	4	4	3	3	4	5	—	e.-r.
Ungar Ferencz, héb.	dics.	2	1	1	2	2	2	2	1	1	4	2	—	jel.
Váczai János	dics.	2	1	1	1	2	2	2	1	1	2	4	—	jel.
25. Zsigmond Kálmán	dics.	3	2	3	3	3	4	3	3	3	2	2	—	e.-r.

Kimaradtak: Ladányi Mihály, Schweiger Ignác, héb.

Összesen: 27.

I. OSZTÁLY.

A tanulók nevei	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Rendes tantárgyak										Rend- kívüli tantárgy	Általános sorozat
			Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Földrajz	Számítási és néz- leti mértan	Természettan	Szépírási	Rajz	Testgyakorlat		
Bajáki István	jó	4	1	3	4	4	3	4	3	3	4	2	—	e.-r.
Balla Menyhért	jó	6	4	5	6	4	5	6	5	3	4	4	—	h.-r.
Berta Ferencz, ism.	törv.	6	1	3	6	4	5	4	3	4	3	3	—	h.-r.
Csernus László	jó	3	3	3	3	3	3	2	4	2	4	2	—	e.-r.
5. Czibulka Richard	dics.	3	2	3	2	1	3	3	2	3	4	2	1	e.-r.
Dianovszki János, ág. v.	dics.	4	2	4	4	4	4	3	3	4	4	2	—	e.-r.
Faragó Péter	jó	4	2	3	4	3	4	3	3	3	1	2	2	e.-r.
Fekete József	jó	5	4	5	5	5	5	4	5	4	4	2	—	m.-r.
Gál Pál	törv.	6	2	4	6	4	5	5	5	4	4	2	2	h.-r.
10. Gömör Sándor	péld.	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	—	kit.
Gyenes Imre	dics.	3	1	3	2	3	3	2	2	3	3	3	1	e.-r.
Katona János	dics.	3	1	3	3	3	2	3	3	3	2	3	—	e.-r.
Kerekes Gyula	dics.	3	2	2	3	3	3	3	2	4	4	2	—	e.-r.
Kiss József	dics.	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	2	3	kit.
15. Kiss Mihály, ism.	jó	3	1	2	4	3	2	3	1	3	3	2	3	e.-r.
Kovács István	törv.	6	3	4	5	4	5	6	4	4	4	4	—	h.-r.
Kripóczki Gábor	dics.	3	2	2	3	2	3	2	3	3	3	3	—	e.-r.
Lipóczi Ferencz, ism.	törv.	6	3	4	6	5	5	6	4	3	2	3	—	h.-r.
Lipóczi Imre	törv.	6	3	4	6	5	4	6	4	3	4	2	—	h.-r.
20. Loidin Henrik	dics.	2	1	2	2	1	2	2	2	2	3	2	1	jel.
Mészáros Ferencz	dics.	4	2	4	4	3	4	3	3	4	4	—	1	e.-r.
Révay Miklós	törv.	6	3	5	5	4	4	6	4	3	4	4	—	h.-r.
Sármay József, héb.	péld.	1	2	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	kit.
Steiner Gusztáv, héb.	dics.	3	3	2	2	1	1	3	1	3	2	2	2	e.-r.
25. Steinwurz László, héb.	péld.	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	kit.
Szabó Lajos	jó	4	3	2	4	3	4	4	4	2	2	2	2	e.-r.
Szabó László	dics.	3	1	3	3	3	4	3	3	2	1	3	—	e.-r.
Százdi István	jó	4	2	3	4	3	3	4	3	3	1	2	—	e.-r.
Szent-Gály Gyula	péld.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	kit.
30. Tóth Lajos	jó	4	3	3	3	3	4	4	4	3	3	4	1	e.-r.
Uhrin Vendel	dics.	3	2	3	3	4	2	2	2	3	4	—	1	e.-r.
Virágh István	törv.	6	4	5	6	5	5	6	5	3	3	2	—	h.-r.
Wiszt József	dics.	1	1	1	2	1	1	2	1	2	3	3	1	kit.

Vizsgálat nélkül maradtak: Bende Gergely, Hevizi Gábor, Kelemen József. — Kimaradtak: Danics Kálmán, Hepp József, K. Kiss József, Kovács József, Laczi István, Szabó István, ism. — Magántanulásra lépett: Kovács János, ism.

Összesen: 43.

Francia nyelvet tanultak:

- VII. oszt. Ihász Aladár, Wieland József kit.
 VI. oszt. Kocsis József, Molnár László kit.
 IV. oszt. Machleid Gyula kit.
 III. oszt. Szücs Lajos jó.
 I. oszt. Czibulka Richárd jó előmenetellel.

Olasz nyelvet tanultak:

- VIII. oszt. Deutsch Fülöp, Mach János, k. r. p. n.,
 Novák Béla, k. r. p. n. kit. Hartmann Márk., Stugel József jel.
 VII. oszt. Augusztin Jenő, Ihász Aladár, Juhász István,
 Klopp Károly, Wieland József kit. Kovács Sándor jó.
 VI. oszt. Goldberger Sándor, Klein Mór, Kohn Adolf kit.
 II. oszt. Klein Miksa kit.
 I. oszt. Steinwurz László kit. előmenetellel.

Gyorsírást tanultak:

- VIII. oszt. Bartos József, k. r. p. n. Bozó Gábor,
 Erhadt Pál, k. r. p. n. Fehérvári István, k. r. p. n. Gyenes László.
 Keller Ferencz, k. r. p. n. Lajszky Lajos, k. r. p. n. Novák Béla,
 k. r. p. n. Simoncsics György, k. r. p. n. Szilvássy János,
 Tóth Lajos, Vass Pál, Zachar Gyula, k. r. p. n. kit. — Deutsch Fülöp,
 Lipóczy István, Pauer János, k. r. p. n. jel. s Ludvig Sándor elégs.
 VII. oszt. Dékány Lajos, Ihász Aladár, Juhász István,
 Kapás Arnold, sz. Fer. r. p. n. Krisztmann Sándor,
 Perger József, k. r. p. n. Rappay Ignác, k. r. p. n. Sárhegyi Lajos,
 k. r. p. n. kit. Klopp Károly, Lőrinczy Kálmán,
 k. r. p. n. Pintér Kálmán, k. r. p. n. Rauch-

bauer József, k. r. p. n. Timár Péter, k. r. p. n. jel. —
 Blaskovics Gyula s Pajduk Ferencz elégs.

VI. oszt. Fodor Mihály, Goldberger Sándor, Molnár László,
 Révay György, Tóth István kit. — Hévizy János, Kocsis József,
 Volánszky Ferencz jel. s Kohn Adolf elégs.

V. oszt. Dékány László, Márk Balázs, Ulrich Anselm kit.
 Bontó Gergely, Lénárt Mihály, Lipóczy Ferencz, Szivák János,
 Tábi László jel.

IV. oszt. Bingert Ferencz, Feimer Jakab, Hajagos Elek,
 Machleid Gyula, Makay Zoltán, Ország Péter, Ortner János,
 Szabó János, Szőke Ágoston kit. — Bánó József, Illés László,
 Kubinyi András, Makay Győző, Sipos Károly, Zolnay Vilmos jel. —
 Rabcsányi István jó, Tóth Gergely s Tóth Géza elégs.

III. oszt. Csulyok Béla, Fiala János, Járvas József, Keller Ágoston,
 Pásthly József, Szabó Ferencz, Uhrin Imre kit. — Blaskovics Antal,
 Bódogh Mihály, Kovács Antal, Spitzer Imre, Szabó Károly,
 Szücs Lajos, Uhrin Endre jel., Paksi Gergely s Tóth Lajos elégs.
 előmenetellel.

Zenét tanultak:

- VIII. oszt. Mach János, k. r. p. n. Pauer János, k. r. p. n. Plander Pál,
 k. r. p. n. kit. VII. oszt. Fehér János, Hornyik János, Pinthér Kálmán,
 k. r. p. n. Rappay Ignác, k. r. p. n. Tulcsik Gyula, k. r. p. n. Wieland József kit.
 VI. oszt. Kocsis József kit. IV. oszt. Machleid Gyula kit.
 III. oszt. Blaskovics Antal, Spitzer Imre, Szabó Károly, Szücs Lajos kit.
 I. oszt. Gyenes Imre, Loidin Henrik kit. előmenetellel

A tanuló ifjúság összes száma: 232.

XIII.

Statistikai kimutatás.

Osztály	Az 1872/73. tanévre fölvétettek				Év közben		Az év végéig maradt	A tanév végéig megmaradt tanulók													Észrevételek
	az előbbi osztályból	mint ismétlők	összesen	kimaradt	meghalt	Vallás szerint				Nemzetiség szerint			Előmenetel szerint								
						r. k.		g. k.	ág. vall.	izr.	magyar	német	cseh	kitűnő	jeles	I. rendű	II. rendű	III. rendű	viszogatlanul kilt maradt	Összesen	
I.	38	5	43	7	—	36	32	—	1	3	34	1	1	6	1	17	1	8	3	36	A tanuló ifjúság száma 1870/71-ben . . . 300. 1871/72-ben . . . 264. 1872/73-ban . . . 232.
II.	26	1	27	2	—	25	20	1	—	4	25	—	—	2	5	14	4	—	—	25	
III.	20	2	22	—	—	22	18	—	1	3	22	—	—	3	—	17	1	—	1	22	
IV.	24	2	26	2	—	24	23	—	—	1	24	—	—	3	5	13	3	—	—	24	
V.	24	1	25	4	—	21	20	—	1	—	21	—	—	2	4	3	12	—	—	21	
VI.	18	—	18	1	—	17	13	—	—	4	17	—	—	6	4	7	—	—	—	17	
VII.	31	—	31	2	—	29	27	1	1	—	29	—	—	9	9	10	1	—	—	29	
VIII.	40	—	40	3	1	36	35	—	—	1	36	—	—	4	12	20	—	—	—	36	
Összesen:	221	11	232	21	1	210	188	2	4	16	208	1	1	35	40	101	22	8	4	210	

XIV.

Figyelmeztetés.

A jövő tanév október hó 1-én veszi kezdetét. A nyilvános tanulók szabályszerű felvétele szeptember 28., 29. és 30-án s október havának három első napján történik.

Az 1868/9. évi april hó 4-ről 6020. sz. a. kelt vallás- és közoktatási magy. kir. magas miniszteri intézménynek folytán a gymnasium első osztályába szabályszerűen csak a 9-ik évet betöltött, vagy idősb növendék vétethetik fel.

Az ismeretek mértékére nézve kívántatik, hogy értel-

mes és folyékony olvasásban, — nyelvtanból az alaktan főbb részeinek az egyszerű, bővített és összetett mondatok ismeretében, feltűnő hibák nélküli, jól olvasható dictando írásban — a tizes számrendszer tudásában ezerig, a négy alapműveletben egész és közönséges törtszámokkal — a felvételi vizsgálaton biztosságot, alaposágot tanúsítson.

A felvételi vizsgálat minden a gymnasium első osztályába felveendő ifjúra nézve kivétel nélkül kötelező.

Kelt a kecskeméti kegyes tanítórendi főgymnasiumban 1873. évi július hó 31-én.

Polák Ede s. k.,
igazgató.